

TEHETSÉG

A Magyar Tehetséggondozó Társaság kiadványa

A tartalomból:

„A dezintegráció tehát olyan folyamat, amelynek során egy alacsonyabb szintű működésmód felbomlik, hogy egy magasabb rendű értékrendszer kialakulhasson.”

(Dr. Tóth László: Dabrowski érzelmi fejlődésmélete)

„A megfelelő megküzdési módszerek kialakításához szükséges a szülők és a pedagógusok támogató munkája is.”

(Pataky Nóra – Körmendi Attila: Stresszforrások és megküzdést igénylő helyzetek tehetséges gyerekeknél)

„Valószínűleg van olyan tehetség, aki a zord környezeti tényezők ellenére is ki tud bontakozni, és meg tudja mutatni átlagon felüli képességeit...”

(Dr. Péter-Szarka Szilvia: Hátrányos helyzetű tehetségesek)

„Mindegyikükre jellemző, hogy okosabbak, bölcsőbbek, élénkebbek és kíváncsiabbak az átlagnál. Több energiájuk van, s azt arra fordítják, hogy a körülöttük lévő világot megismerjék és alakítsák.”

(Hegedűs Ádám: Újgenerációs gyermekek nevelése)

„Az egyetemes magyarság olyan kincs, amelyet szolgálni több mint gyönyörűség – kitüntetés.”

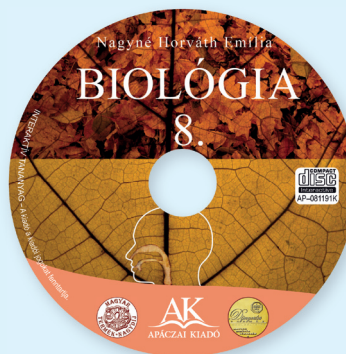
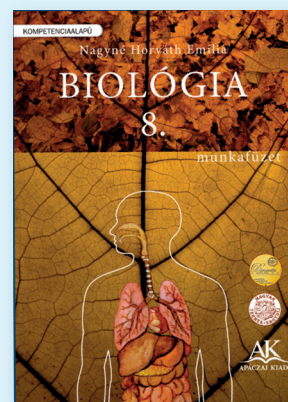
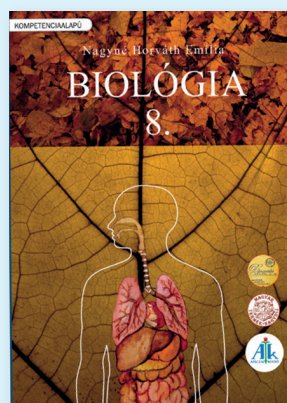
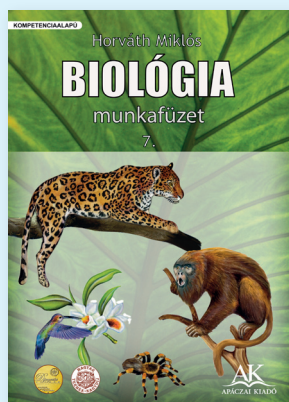
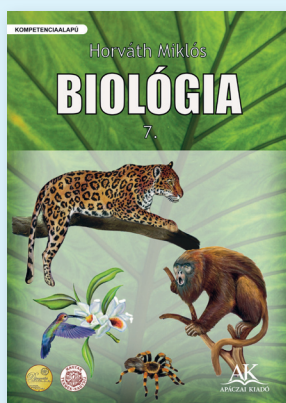
(Szokolczay Lajos: Magamban bíztam...)

Minőségi tankönyvekkel
a minőségi oktatásért

AK
APÁCZAI KIADÓ

Az Apáczai Kiadó taneszközei a biológia tantárgy tanításához

- A **biológia 24 programcsomagunk** elemei évfolyamonként (7–8. évfolyam): **Biológia tankönyv, Biológia munkafüzet, feladatlapok, interaktív tananyag, tanári kézikönyv** és elektronikusan letölthető tanmenetjavaslat.
- A tankönyvek **jól strukturáltak**, fejezetekre és leckékre vannak tagolva. Az ismeretanyagot gyakorlatorientált módon, azaz a mindennapi életből vett példákön keresztül dolgozzák fel. Számos megfigyelés segíti a tananyag elsajátítását. Az érdeklődő diákok számára sok kiegészítő anyagot kínálnak.
- A munkafüzetek a tankönyv ismeretanyagára épülnek, annak **elmélyítését, gyakorlását és ellenőrzését** szolgálják. A **témazáró feladatlapok** a tanulók tudásának mérésében nyújtanak segítséget a pedagógus kollégák számára.
- Az **interaktív tananyagokban játékos feladatok** biztosítják a tanulók megfelelő motivációját. A szemléltetések a témából kiragadott fontos és érdekes ismereteket mutatnak be **néhány perces filmek** formájában.
- A kollégák munkáját **módszertani kézikönyvek** és elektronikusan letölthető **tanmenetjavaslatok** segítik.

40 éve

jelent meg S. Scarr és R. A. Weinberg pszichológusok által jegyzett beszámoló, amely az adottság vagy nevelés témakörében végzett szocializációs kutatásaikat rögzíti. Az adottság vagy a nevelés elsődlegessége, egymáshoz viszonyított jellemzőik régóta tárgya a különféle kutatásoknak. Ezekbe a kutatásokba testvérpárokat, ikerpárokat is bevontak annak megállapítására, hogy lényegében melyik hatás alapozza meg az ember intellektusát? A nevelés vagy az alapvetően genetikailag meghatározott adottság?

Egy szintén 30 éve végzett vizsgálata alapján S. L. Farber megállapította, hogy az egymástól elválasztott, de hasonló környezetben felnövő egypetűjű ikrek intelligenciájában elhanyagolhatóak voltak a különbségek. Ha azonban a környezet nagyon eltért egymástól, akkor ez az intelligenciájukban is megmutatkozott. Etikai okok miatt csak bizonyos feltételek között lehet gyermekekkel kísérleteket végezni, de vannak olyan természetes életkörülmények, amelyeknek jellemzőiből viszonylag objektív következtetéseket lehet levonni. Nem kell változtatni az életfeltételeken annak megállapítására, hogy a magasabb szociális státusú gyermekei általában magasabb intelligenciakvóciással rendelkeznek, mint azok, akiknek a szülei nem ebbe a szociális mezőbe tartoznak. Az is egyértelműen megállapítható, hogy a fejlődési skálákon mutatott kisgyermeki fejlődési teljesítmény nagy valószínűséggel von maga után gyenge intellektuális teljesítményt a későbbi életkorokban is alacsony szocioökonómiai státus mellett, mint magas mellett. Végül is az intellektuális teljesítményt az adottság vagy a nevelés határozza meg? A kutatások szerint az intelligenciát az örökletes és a környezeti tényezők egyaránt befolyásolják.

A születési súly, a táplálkozás és a különféle családi eredetű örökletes betegségek mind összefüggenek a környezettel, vagyis az örökletes és környezeti faktorok kölcsönösen egymásra hatva befolyásolják a gyermekek fejlődését, így intellektusát is.

*Forrás: Tehetség-kalauz; Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1996.
Szerkesztette, összeállította és fordította:
dr. Tóth László.*

Magyar Tehetséggondozó**Társaság**

Balogh László
elnök

www.mateh.hu

Aktuális

Az MTT elnöksége és választmányá 2011. február 16-án ülést tartott. Megtárgyalta és egyhangúlag elfogadta a társaság 2010. évi gazdálkodásáról szóló beszámolót. Napirendre tűzte a két testület az MTT gazdálkodásának (2008-tól 2010-ig) ellenőrzéséről szóló beszámolót, erre a 2010. szeptemberi közgyűlés határozata kötelezett bennünket. A felügyelő bizottság külső szakértő bevonásával átvizsgálta a társaság utóbbi három évben végzett gazdálkodását, s írásban foglalta össze a véleményét. Ennek lényege: „Összességében megállapítható, hogy a közhasznú szervezet könyvelése és gazdálkodása a bemutatott és ellenőrzött dokumentumok alapján megfelel a számviteli törvényben foglalt, a közhasznú szervezetek részére előírt jogszabályi feltételeknek.” Idézet Tóth Tamás felügyelő bizottsági elnök írásos értékeléséből.

A szekciók elnökei beszámoltak az elmúlt három évben végzett tevékenységükről. A beszámolók alaposak voltak, s bizonyították, hogy a szekciók a Magyar Gényusz Programban és a Nemzeti Tehetségprogramban megfogalmazott új kihívásokkal összhangban formálták tevékenységüket. Különösen öröndetes, hogy a két új szekció (Tanítói és Versenyszervezői) dinamikus és sikeres tevékenységével felzárkózott a hagyományosan jól működökhöz. Itt is köszönjük

minden szekciónak és vezetőinek áldozatos munkáját, ez az a keret, ahol szakmai tevékenységünk a legszélesebb körben tud kibontakozni, tudunk új tagokat toborozni, ezért is kiemelt szempont a szekciók tevékenysége. Az ülésen három minisztériumi előterjesztés is napirendre került. „A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásnak rendjéről, valamint egyes oktatási szabályok módosításáról szóló 17/2004. (V.20.) OM-rendelet módosítása” előterjesztésről az elnökség megbízásából még november végén írt véleményt dr. Polonkai Mária alelnök, ezt az ülésen meghallgattuk, és egyetértéssel elfogadtuk. Két új dokumentum is szóba került: a közoktatási törvény legújabb tervezete, valamint a „Pedagógusok életpálya-modelljének” legújabb koncepciója. A tehetséggondozás szemszögéből nézve mindkét dokumentumról alapvetően igen pozitív vélemény alakult ki, amelyet el is juttattunk a Magyar Tehetségsegítő Tanács elnökéhez, Csermely Péter professzorhoz, hogy továbbítsa az illetékesekhez.

A tervek szerint az ECHA-Diplomások Műhelyének következő konferenciája 2011. május 6-án, 7-én lesz a budapesti Balassi Bálint Gimnáziumban. A részletes program és a jelentkezési lap március végétől olvasható az MTT-honlapon. (www.mateh.hu)

Dr. Balogh László

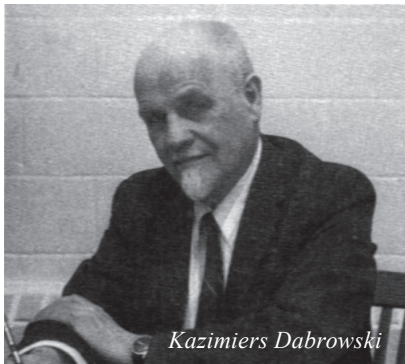

*A tehetség isteni adomány,
amelyet emberek segítenek
élethe és emberek
fejthetnek meg;
Erdői Éva*

Erdei Éva festőművész gondolata a tehetségről

Dabrowski érzelmi fejlődéselmélete

Dr. Tóth László

Kazimiers Dabrowski

Kazimiers Dabrowski (1902–1980) lengyel pszichológus, pszichiáter és filozófus volt, emellett elismert költő, zeneszerző és színműíró. Elmélete a két világháború során szerzett tapasztalataiból formálódott ki, abból, hogy szemtanúként alkalma volt megismerni az embert a legjobb és legrosszabb oldaláról. Arra a következtetésre jutott, hogy azoknak az embereknek, akik életük kockáztatásával mentettek másokat, bújtattak idegeneket, valamilyen módon különbözniük kellett azoktól, akik a háború szélsőségesen erőszakos cselekményeit elkövették. A kóros önzéstől a szélsőséges önzetlenségig a fejlődés öt szintjét különítette el.

Dabrowski elmélete a fejlődés szintjeiről azokhoz az elméletekhez sorolható, amelyek a fejlődést egymás utáni szakaszokban képzelik el – ilyen például Piaget elmélete az értelmi fejlődés szakaszairól –, de alaptételei mások: (1) az alacsonyabb szintről a magasabb szintre való átlépés inkább kivétel, mint szabály; (2) a szintek nem életkorhoz kötöttek; (3) a magasabb szintek nem foglalják magukba a kevésbé fejlett struktúrákat. Ehelyett egyfajta belső kölcsönhatás áll fenn az alacsonyabb és a magasabb szint között: az in-

tegráltabb struktúra csak akkor erősödhet meg a személyiségben, ha a kevésbé integrált struktúra szétesik, felbomlik. Ezt Dabrowski „pozitív dezintegrációnak” nevezte. A dezintegráció tehát olyan folyamat, amelynek során egy alacsonyabb szintű működésmód felbomlik, hogy egy magasabb rendű értékrendszer kialakulhasson. Mivel a személyiség fejlődése nem mehet végbe a kevésbé fejlett struktúrák felbomlása nélkül, a fájdalom a fejlődés szükségszerű velejárója. Dezintegráció leggyakrabban a serdülőkor alatt és krízishelyzetekben fordul elő.

Fejlődési szintek

1. szint. Az 1. szinten álló egyének a közvetlen kielégülésre törekednek, kizárólag primitív késztéseiknek engedve cselekednek. Nem érzik magukat bűnösnek, nem szégyenkeznek, nincsenek belső konfliktusaik, kevés együttérzést mutatnak mások iránt. Ego-centrikus motívumok vezérlik őket – például hatalom, pozíció, vagyon –, emiatt mindent mások rovására akarnak elérni. Az erkölcsi, szociális, intellektuális és esztétikai értékek megjelenéséhez ennek a primitív szintű működésmódnak fel kell bomlania. Sajnos sokan vannak, akiknél a dezintegráció nem megy végbe, így ezen a szinten élnek le egész életüket.

2. szint. A 2. szinten a primitív struktúra veszít merevségéből, összezavarva és bizonytalanságba taszítva az egyént. A belső konfliktusok alapjaiban rázzák meg a lelket, megteremtve a háttérrel egy magasabb rendű pszichikus struktúra születéséhez és fejlődéséhez. Összezavarodottságuk miatt a fej-

lődés 2. szintjén állók kiszolgáltatottak: könnyen magukkal sodorják őket a náluk nagyobb magabiztosságot mutató, ám valójában a fejlettség alacsonyabb szintjén álló emberek. A vallott értékek és attitűdök sztereotip jellegűek, a környezetből készen átvettek, nem belülről fakadóak. Hiányzik mögülük az a belső értékhierarchia, aminek segítségével az egyén az egymással szemben álló, vonzó és taszító erőket helyesen tudná értékelni. Ennél fogva a sokféle út mind kényszerpályának tűnik.

3. szint. A 3. szintre a magasabb és az alacsonyabb szintű motívumok közötti vertikális konfliktusok jellemzőek. Amint az egyén úgy találja, hogy a viselkedése elmentmond a belső ideáljának, bűnösnek érzi, szégyelli magát. Feszültséget él át amiatt, hogy „ami van” és „aminek lenni kellene”, nem vág egybe. A belső konfliktus intenzívebbé válásával egyidejűleg az empátiára való hajlam és a kreativitás felerősödik, ami az emberi lét heroikus küzdelemének a megnyilvánulása. A 3. szint legfontosabb jellemzője a „pozitív alkalmazkodási zavar”: tiltakozás az egyén társas környezetének azon előírásai és attitűdjei ellen, amelyek nem illenek össze az egyre tudatosabban vallott magasabb értékekkel. Az egyén fő támasza az intelligencia lesz, ez segíti abban, hogy az életet a maga teljességében megértse.

4. szint. A 4. szinten megindul a szintézis, a belső konfliktusok eltűnedeznek. A megmaradó konfliktusok egzisztenciális, filozófiai és transzcendentális jellegűek. Az ideális és a reális összhangba kerül. A személyiség legfőbb szer-

vező erejévé az énídeál válik. Kialakul az egyénnek az a képessége, hogy önmagát és másokat objektíven lássa. Ezen a nagyon magas szinten az egyén tudatosan képes szabályozni saját fejlődését.

5. szint. Az 5. szinten az átalakulás teljessé válik: az egyén próbálja megvalósítani az ideálist. A másodlagos integrációt a harmónia, a szolgálat, az altruizmus, az egyetemes értékekbe vetett hit és a belső konfliktusok hiánya jellemzi. Az egyén mélyen együtt érez másokkal, és állandó késztetést érez arra, hogy másokon segítsen (mint pl. Teréz anya). Nyilvánvaló, hogy ezt a legmagasabb szintet csak kevesen érik el. Dabrowski ezt a szintet inkább folyamatnak, mint befejezett állapotnak tekintette, ami felé az egyén élete végéig törekszik. Szerinte a másodlagos integráció a kis konfliktusok pozitív megoldásainak eredménye. Ahogy növekszik a másodlagos integráció, úgy csökken a belső pszichikus feszültség. A fejlődés eme legmagasabb szintjét elérő személyekről készült esettanulmányok arra világítanak rá, hogy ők mind tehetséges egyének voltak. Önmagában az intelligencia azonban nem megbízható előrejelzője a legmagasabb fejlettségi szintnek, ehhez szükség van arra, hogy az egyén bizonyos területeken különleges reagáló képességgel is rendelkezzen. Ezt a különleges reagáló képességet Dabrowski „felfokozottságnak” nevezte.

Összességében Dabrowski elmélete a fejlődés öt szintjét írja le: egy elsődleges integrációs szintet, amelyen az egyén a tudattalan impulzusainak kiszolgáltatottja, egy másodlagos integrációs szintet, amelyen az egyén a személyiség-ideál elérésére törekszik, és három átmeneti állapotot, amelyek a de-integráció fázisait képviselik.

Felfokozottság

A *felfokozottság* fogalma Dabrowski érzelmi fejlődésméletének egyik kulcseleme. A szó a lengyel *nadpobudliwosc* fordítása, mely túljerjesztettséget, felülingereltséget, tartósan magas intenzitást jelent (angolul: *overexcitability*). Dabrowski szerint ötféle felfokozottság létezik annak megfelelően, hogy az energia milyen forrásból táplálkozik: testi, érzelmi, képzeleti, intellektuális és érzelmi.

A reagálóképesség e fajtái minden egyénben megvannak, de hatásuk csak akkor jelentős a fejlődésre, ha az átlagosnál nagyobbak.

A *pszichomotoros felfokozottság* a testi vonatkozású többlet-energiára, munkamániára, kényszermozgásokra (pl. tic, körömrágás), gyors beszédre, impulzivitásra, cselekvésre való késztetésre vonatkozik. Az *érzelmi felfokozottság* az érzelmi benyomások iránti fogékonyságot, esztétikai érzéket, érzékiséget foglalja magába, valamint azt, hogy az egyén szeret a figyelem középpontjában lenni. A *képzeleti felfokozottság* a rendkívül élénk vizualizációban, ötletességben, kreativitásban, fantáziában, továbbá a költői, színészi és képzőművészeti képességekben nyilvánul meg. Az *intellektuális felfokozottság* a gondolatébresztő kérdésekben, analitikus gondolkodásban, reflektivitásban, problémamegoldásban, az absztrakt és elméleti dolgok iránti érdeklődésben tükröződik. Az *érzelmi felfokozottság* megnyilvánulásának tekinthető az intenzív kapcsolattartás másokkal, a dolgok mély átélése, a haláltól, kínos helyzetektől, büntől való félelem és az érzelmi fogékonyság.

Igen sok kutatás vizsgálta a felfokozottság különböző változatait

a tehetségesek körében. Az első kutatást Dabrowski végezte 1962-ben, aki arról számolt be, hogy az összes általa tanulmányozott tehetséges gyermek és fiatal mutatta a felfokozottság jegyeit. A tehetségesek magas energiaszintjéről más kutatók és klinikusok is beszámoltak. Az eddig publikált kutatások azonban a pszichomotoros és az érzelmi felfokozottság esetében nem találtak szignifikáns különbséget a tehetségesek és a kontrollcsoportok között. A másik három területen viszont a kutatások alátámasztották a klinikai megfigyeléseket.

A legfontosabb területnek az érzelmi felfokozottság bizonyult. Ezt a tehetséges gyermekeknél, serdülőknél és felnőtteknél egyaránt kimutatták. Úgy tűnik tehát, hogy a gazdag és intenzív érzelmekre való képesség egész életen át megmarad („túlérzékenység”). A pedagógusoknak, tanácsadóknak, szülőknek fontos tudni, hogy az érzelmi intenzitás a tehetség természetes velejárója, nem pedig a rendellenes működés jele.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- SILVERMAN, L. K. (1993): Counseling needs and programs for the gifted. In: Heller, K. A., Mönks, F. J., Passow, A. H. (Eds.), *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Oxford: Pergamon Press. 631–647.
- TÓTH LÁSZLÓ (2000): *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen.

A szerző egyetemi docens, a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete Pedagógiai-Pszichológiai Tanszékének vezetője.

MTT adószáma:

19654487-1-09

Az idén is köszönettel várjuk az adózóktól az 1%-ok felajánlását!

Stresszforrások és megküzdést igénylő helyzetek tehetséges gyerekeknél

Pataky Nóra – Körmendi Attila

A tehetséges gyerekeket érő, megküzdést igénylő helyzetek változatosak. Egyrészt jelen vannak az átlagos képességekkel rendelkező gyerekekéhez hasonló (általános) megküzdést igénylő helyzetek, például kezelni a társak visszautasítását, konfliktusok a tanárokkal, ellenkező nemmel kapcsolatos problémás helyzetek, teljesítménnyel kapcsolatos problémák. Másrészről a tehetséges gyerekeket sok olyan sajátosság jellemzi, melyek további stresszforrások lehetnek, ezekből a legfontosabbakat érdemes kiemelni (Garland és Zigler, 1999; Swiatek, 2001):

- A tanítási szünetek nehezen kezelhetők a tehetséges gyerekek számára, mivel kevesebb a kihívás, nincsenek feladatok, valamint kevesebb a pozitív visszajelzés is. A strukturálatlan üres időszakok feszültséget, stresszt okozhatnak olyan gyerekek számára, akik nagy teljesítményekre képesek, de szociális képességeik nem biztos, hogy ugyanolyan magas színvonalon működnek.
- A tehetséges tanulónak folyamatos ingerlésre és intellektuális kihívásokra van szükségük. Ezért míg a tanórai ismétlések, összefoglalások szükségesek az átlagos képességű tanulók számára, a tehetségeseknek stresszforrást jelenthetnek (unalmas, monoton munka).
- Sok tehetséges gyermek számára fontos a függetlenség, a saját vélemény megfogalmazása. Ezzel izolálódhatnak társaiktól, valamint kevesebb társas támogatásra számíthatnak.

- A tehetségesek által elvégzett többletfeladatok (tanulmányi versenyek, szakkör, társak felzárkóztatása) további stresszforrások lehetnek.
- A siker és a kiemelkedő teljesítmény pozitív stresszt eredményezhet, mely ugyanúgy megterheli a vegetatív idegrendszert, mint a negatív stressz.
- A komplex gondolkodás és a kommunikációs képességek közötti aszinkronitás azt eredményezheti, hogy gondolataikat nem tudják megfelelően kommunikálni (túl komplex a gondolkodás ahhoz, hogy akár átlagos kommunikációs képességekkel közölni lehessen az eredményét).

Összességében a tehetséges gyerekeket átlagon felüli képességeik olyan megküzdést igénylő helyzetek elé állítják, melyekre nagy valószínűséggel nincsenek adaptív megoldási módszereik.

Milyen megküzdési stratégiák felé lehet a tehetséges tanulókat vezetni?

Az adaptív stratégiák hasonlóak a legtöbb gyerek által preferált stratégiákhoz. A megfelelő megküzdési módszerek kialakításához szükséges a szülők és a pedagógusok támogató munkája is.

- Késleltetés. A stressz forrásának időleges megszüntetése. (Például a tanulás megszakítása és más tevékenység végzése hosszabb-rövidebb ideig.)
- Pozitív konfrontálás a stressz forrásával. (Ha a stressz forrása egy személy, akkor érdemes megbeszélni vele érzéseit, gondolatait.)

- Beszélni a stressz forrásáról. (Professzionális tanácsadó igénybevétele).
- Perspektívaváltás, átkeretezés. (Kihívásként vagy tapasztalatszerzőként értékelni a nehézséget, humor alkalmazása a helyzetek kezelésében)
- Olyan képességek tanulása és fejlesztése, melyek segíthetnek a stresszel megküzdni (idő menedzselése, szervezési képességek, feladatok szakaszolása, nemet mondás képessége). Az említett képességek elsősorban csoport-helyzetben fejleszthetők.
- Támogató rendszer kialakítása (hobby, megbízható felnőttek, megbízható kortársak). A támogató rendszer a kialakulása után folyamatos védelmet biztosít a stresszorok ellen.
- Fizikai aktivitás fontossága (segít a stressz vegetatív tüneteinek csökkentésében).
- Helyes légzéskoordináció, relaxációs módszerek alkalmazása.

A maladaptív stratégiák közé tartozik a túl alacsony vagy túl magas célok kitűzése, illetve erőfeszítés a hibázás elkerülésére. A kiválóan teljesítő tehetséges tanulók önbecsülését a hibák nagymértékben rontják. Elkerülés helyett preferáljuk a szembenézést, a hibák megengedését, a hibázással kapcsolatos hiedelmek átdolgozását, a tévedések után való megfelelő viselkedés és érzelmi egyensúly kialakítását.

Milyen eszközökkel segítheti a tanár vagy a szülő a tehetséges gyerekek stresszkezelését?

1. Segíteni kell a tehetséges diákat abban, hogy felismerje és megértse intellektuális, szociális és emocionális szükségleteit a fejlődés különböző szakaszaiban (Silverman, 1994; Garland és Ziegler, 1999). A tehetséges diáknak fontos megértenie, hogy miben különbözik társaitól. Ugyanakkor a beilleszkedés elősegítésének érdekében legalább ennyire fontos azt is megbeszélni vele, hogy miben nem különbözik társaitól. A tehetséges tanulók nehezebben értik meg és fogadják el kortársaikat, ebben a folyamatban a hasonlóságok kiemeléséhez segítségre lehet szükségük. Segíteni kell, hogy elfogadják a tehetséggel együtt járó kiemelkedő képességeiket, illetve határaikat is. A perfekcionizmus sok tehetséges diák jellemzője, ezt figyelembe véve a reális célok kitűzését kell megerősíteni és megtanítani számukra.
 2. Segíteni kell a realizisztikus és pontos énkép kialakulását. A tehetséges tanulók realizisztikus én-konceptiója több tényező miatt is nehezebben alakulhat ki. Nincsenek hozzájuk hasonló kortársaik, akikhez hasonlíthatnák magukat (Swiatek, 2000), így kevésbé pontosan tudják meghatározni önmagukat másokhoz képest. Speciális képességeik olyan kiugró tulajdonságok, melyek nehezen illeszthetők az énképbe. A megfelelő énkép kialakításában a humanisztikus pszichológia módszerei segíthetnek (Tringer, 2006).
 3. A pedagógusnak türelmesnek kell lennie, és erre kell tanítania a tehetséges diákat is. Egyrészt a tehetséges diák számos olyan jellemzővel bír, melyek próbára tehetik a pedagógus türelmét (kérdősködés, kételkedéssel szembeni intolerancia), másrészt a felsorolt tulajdonságok a sikeres beilleszkedés akadályai lehetnek.
 4. Motiválás. Meg kell értetni a tehetséges tanulóval, hogy nem kell kiemelkedő teljesítményt nyújtania minden helyzetben. Állítson fel prioritási listát, és a legfontosabb feladatokban nyújtson kiemelkedő teljesítményt, a többiben elég a megfelelt. Tudnia kell, hogy bizonyos dolgokat nem képes kontrollálni. A feladatok megoldására irányuló erőfeszítést (például egy tanulmányi versenyre való felkészülés mennyiségét és minőségét) kontrollálhatja, azt azonban nem, hogy ki nyeri meg az első díjat.
 5. Szabálykezelés. A tehetséges gyerekeknek gyakran problémáik vannak szabályok betartásával. Szeretik automatikusan megkérdőjelezni a szabályokat, ami interperszonális konfliktusokhoz vezethet. Meg kell tanulniuk néhány fontos dolgot a szabályokkal kapcsolatban. Egyes szabályok megkérdőjelezhetők, más szabályok nem. A szabályok gyakran nem logikusak, nem igazságosak, és néha értelmetlennek tűnnek. A szabályok időnként változhatnak. Ugyanakkor a szabályok követése nem azt jelenti, hogy egyetértünk magával a szabállyal.
 6. A szocializálatlan viselkedés megbeszélése. Sok felnőtt gondolja, hogy a tehetséges gyerek szocializálatlan viselkedése elnézhető különleges képességeik miatt. Érdeemes azonban megbeszélni és megfelelő módon reagálni a szocializálatlan viselkedésre, mivel így elősegítjük az empátia, a tolerancia és a kooperativitás fejlődését. A tehetséges gyerek szocializálatlan viselkedésének figyelmen kívül hagyása tehát gátolja a beilleszkedés szempontjából fontos képességek fejlődését.
 7. A pedagógus legyen elérhető a tehetséges diák számára, és szükség esetén iránymutatást, tanácsot kell adnia. A tehetséges gyerekek érettebbnek tűnhetnek koruknál különleges képességeik miatt. Ugyanakkor emocionális, szociális képességeiket tekintve gyerekek, tehát életkoruknak megfelelően teljesítenek. Ezért a látszat ellenére szükségük van érthetően megfogalmazott tanácsokra, figyelemre és megértésre. A fontosabb döntések meghozásához igénylik a felnőtt támogatást.
- Összességében megfogalmazható, hogy a tehetséges gyermek életében lehetnek olyan időszakok, mikor magasabb intenzitású pozitív és/vagy negatív stresszt élnek át, azonban ezek megfelelő pedagógusi, szülői reakciók és irányítás mellett, illetve hatékony megküzdési technikák elsajátításával jól kezelhetővé tehetőek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- GARLAND, A. F., ZIGLER, E. (1999): Emotional and behavioral problems among highly intellectually gifted youth. *Roepers Review*, 22 (1), 41–45.
- SILVERMAN, L. K. (1994): The moral sensitivity of gifted children and the evaluation of society. *Roepers Review*, 17 (2), 110–116.
- SWIATEK, M. A. (2001): Social coping among gifted high school students and its relationship to self-concept. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 19–39.
- TRINGER, L. (2006): *A gyógyító beszélgetés*. Medicina, Budapest.

A szerzők a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének oktatói.

Hátrányos helyzetű tehetségesek

Dr. Péter-Szarka Szilvia

A tehetség utat tör magának... - szokták mondani. De vajon igaz-e ez a mondás? Valószínűleg van olyan tehetség, aki a zord környezeti tényezők ellenére is ki tud bontakozni és meg tudja mutatni átlagon felüli képességeit, ám a gyakorlatban dolgozó pedagógusok többsége inkább ennek az ellenkezőjével találkozik: olyan fiatalokkal, akik a külső körülményeik, családi vagy anyagi helyzetük miatt nem tudják érvényre juttatni tehetségüket.

Nemcsak a mindennapi tapasztalatok, de a tehetséggel kapcsolatos elméleti modellek is megfogalmazzák a környezeti tényezők fontosságát. Czeizel (2004) négygyűrűs talentummodellje a belső adottságokon túl hasonló fontosságú meghatározó tényezőknek tartja a családot, az iskola, a kortárs csoportok és a társadalom szerepét, Gagné (1993) Megkülönböztető tehetségmodellje (DMGT-Differentiated Model of Giftedness and Talent) pedig a szunnyadó és a megnyilvánuló tehetség közti átjárást biztosító folyamat két fő katalizátorának az intraperszonális és környezeti tényezőket nevezi meg. E modellek alapján is azt láthatjuk, hogy a környezet támogató vagy serkentő körülményei, csakúgy mint a negatív, elnyomó hatások jelentős befolyással bírnak a tehetség alakulására.

A hátrányos helyzet

A hátrányos helyzet fogalmának meghatározása igen relatív, hiszen ami egy adott társadalomban vagy időszakban normálisnak és elfogadottnak számít, az más helyen és időben deviánsnak, vagy a többség életszínvonalához, életminőségéhez képest alacsonyabbnak, hátrányosnak nevezhető. Liskó szerint (2002) a szülők iskolázottsága, egzisztenciális biztonsága, a családok stabilitása, az eltartottak száma, a családok nagysága, a szülők devianciája és a kisebbségi etnikai helyzet

azok a meghatározó paraméterek, melyek alapján a hátrányos helyzet mértékét definiálhatjuk. Ebben a tekintetben a hátrányos helyzet egy skálaként értelmezhető fogalom, melynek egyik végén azok állnak, akiknek a családjuk a fenti szempontok alapján kevésbé érintett, míg halmozottan hátrányosnak nevezhetjük azokat, akiket ezek közül több paraméter negatív megnyilvánulása is jellemez. A pedagógiai értelemben is használt hátrányos helyzet fogalma azokat a gazdasági, társadalmi és kulturális körülményeket jelöli, melyek az iskolai haladás szempontjából a többséghez képest kedvezőtlenebb helyzethez vezetnek (Fejes, Józsa, 2005).

A hátrányos helyzet fogalmát érdemes több oldalról is értelmezni, ugyanis a tanulásra gyakorolt hatásuk nem ugyanolyan mértékű. Fejes és Józsa (2005) vizsgálatai szerint az anyagi, nyelvi és érzelmi hátrány nem egyforma módon és mértékben befolyásolja a tanulási kedvet: a legerőteljesebb negatív hatást egyértelműen az érzelmi hátrány gyakorolja a tanulási motivációra, míg a pusztán anyagi hátrányban élő tanulók nincsenek jelentős lemaradásban a többiekkel. A különböző hátrányok halmozódása, összeadódása természetesen jelentősen csökkenti a motiváltságot. Ezeket a negatív hatásokat tovább erősíti az a tény, hogy azokban az iskolákban, ahová több hátrányos helyzetű gyerek jár, többnyire az oktatás tárgyi és személyi feltételek is rosszabbak (Liskó, 2002).

A hátrányos helyzetű tehetséges tanulók jellemzői

Gyarmathy Éva (2002) a hátrányos helyzetű tehetségeket a tehetségesek különleges csoportjába, az alulteljesítők közé sorolja, vagyis esetükben a lehetséges és a megvalósuló teljesítmény közt jelentős különbség jelenik meg. Ennek hátterében több tényező áll. Egyrészt az alapvető higiénés és fizikai szükségletek hiányosságai gyakran megnehezítik, sőt lehetetlen-

né teszik a tanulást. Éhesen, villany, íróeszköz, felszerelés nélkül nehéz tanulni. Emellett a családi értékrend is nehezítheti a tanulást, mivel ha a tudás és tanulás nem jelent értéket számukra, a gyermek tanulási kedve is jelentősen csökken (Van Tassel-Baska, Willis, 1987).

Az iskolai teljesítményben megjelenő hiányosságok elsősorban abból fakadnak, hogy szökincsük, ismereteik, éppen a kevésbé élménygazdag környezet következtében szegényebb és hiányosabb. Gondolkodásmódjuk is gyakran eltér az iskolai tanulás során leginkább használatos analitikus információfeldolgozási módtól, ehelyett a globális tanulási mód, valamint a téri-vizuális információfeldolgozás jellemzőbb rájuk (Gyarmathy, 2003).

Liskó (2002) rámutat, hogy a hátrányos helyzetben lévő családok gyermekei gyakran nem megfelelő higiénés körülmények között élnek, a tárgyi környezet hiányosságai hátráltatják a tanulást, tanulás iránt kedvük pedig a szülők szerény elvárásai és szűkös munkaerőpiaci perspektívái következtében igen alacsony. A nyelvi hátrányok megjelenése, az iskolai szabályokhoz való alkalmazkodás nehézségei, valamint a szülők alacsony együttműködési készsége és a gyermekek iránti „felnőttes” (keresőtevékenység, gyermekvállalás) elvárásai megnehezítik a zökkenőmentes iskolai életet.

A jó iskolai teljesítmény eléréséhez szükséges képességek hiányosságai miatt a hagyományos képességvizsgáló eljárások többsége nem alkalmazható sikeresen a hátrányos helyzetű tehetségesek azonosítására, ugyanis gyakran éppen a vizsgálni kívánt képességekben történő elmaradás okozza az alulteljesítést. A tehetségazonosítás céljára így alkalmasabb egy olyan vizsgálati eljárás, mely a dinamikus becslés eljárásával, egy mediatívált tanulási eljárás sikerességének meghatározásán keresztül vizsgálja a képességeket. Feuerstein (1979) vizsgálati mód-

szere egy teljesítményvizsgálatot követően olyan helyzetbe hozza a tanulót, ahol lehetősége nyílik az adott feladat megoldásához szükséges gondolkodásmód elsajátítására. A vizsgálat végén újra megtörténő tesztelés eredménye a „tanítási folyamat” sikerességének, azaz a tanításra való fogékonyság mértékének megállapítására alkalmas. A tehetségazonosítás további alternatív eszköze lehet maga a tevékenység, azaz ha a tanulóknak több területen lehetőséget biztosítunk különböző, nem csak iskolai jellegű tevékenységek végzésére. Az ebben megnyilvánuló teljesítmény, érdeklődés és elkötelezettség alapján választhatóak ki a komplex tehetséggondozásba bevonható fiatalok.

A hátrányos helyzetű tehetségesek gondozása

A tehetséggondozás általános alapelveinek többsége a hátrányos helyzetű tanulók esetében is alkalmazható, azonban az átlagtól eltérő környezeti és képességbeli feltételek miatt különös odafigyeléssel, egy-egy részterület koncentrált fejlesztésével végezhető a gondozás. A nehéz anyagi helyzetben lévő tanulókkal való foglalkozás során nem lehet figyelmen kívül hagyni az alapvető testi, fiziológiai szükségleteket, vagyis sok esetben, akár külön szociális szakemberek bevonásával is, gondoskodni kell a tanuló megfelelő étkezési, ruházati ellátásáról, a lehetséges támogatások megszerzéséről.

A tehetséggondozás folyamata során az erős oldal támogatása különösen fontos, ugyanis ez biztosítja a megélt sikereken keresztül az énhatékonyság érzésének megszilárdulását, a sikerélmény pedig további tevékenységre, gyakorlásra, tanulásra sarkallja a tanulót. Ebben a folyamatban a nehézséget az erős oldal megtalálása, azonosítása jelentheti: a kiemelkedő terület ugyanis nem biztos, hogy iskolai tantárgyhoz, iskolai oktatási formákhoz köthető módon jelenik meg. A mindenki számára elérhető gazdag programkínálat így az erős oldal felfedezéséhez, az érdeklődés kialakításához, a kíváncsiság felkeltéséhez gyakorlatilag nélkülözhetetlen. A gyenge oldal kompenzá-

ciója különös odafigyelést igényel. A verbális képességek, a gondolkodás fejlesztése mellett a tanulás iránti kedv fokozása, élmények biztosítása, a jövőkép megfelelő alakítása is különös jelentőségű. A személyiségfejlesztés szempontjából a helyes önértékelés kialakítása, a szorongás csökkentése, az értékrend ki- vagy át- alakítása, a szociális, kommunikációs készségek fejlesztése játszhat központi szerepet.

A hátrányos helyzetű tanulók oktatásában különösen fontos, hogy helyet kapjanak olyan oktatási módszerek, mely a tanulók aktivizálását, differenciálását, motiválását segítik. A frontális oktatás, éppen a verbalitás túlsúlya, a kitarató figyelem szükségessége és a tanulók viszonylagos passzivitása miatt nem igazán működőképes ezekkel a tanulókkal. Ezzel szemben a kooperatív oktatási módszerek, a különféle csoportos vagy páros feladatmegoldások, a projektmunka, a kreativitást és problémamegoldást elősegítő feladatok, módszerek, pl. gondolattérkép, asszociációs láncok alkotása sokkal eredményesebb lehet. Ezek a módszerek nemcsak a hátrányos helyzetű, hanem minden tehetséges tanuló tanításában igen hatékonyak lehetnek.

Az oktatási módszerek változatos alkalmazása mellett egyéb olyan programokat is nyújthat az iskola, mely a tanulós értékeit hordozza, a gondolkodás és a tájékozottság fejlődését szolgálja, az önkifejezést segíti. Ide tartozik például a generációk között párbeszéd rendszeres gyakorlása, a táblajátékok alkalmazása (például a hejőkeresztúri iskolában), a művészeti nevelés erőteljes bevonása (például az Igazgyöngy Alapítvány munkájában), személyiségfejlesztő, önismeretet növelő csoportos foglalkozások tartása (például az Arany János Tehetséggondozó Programban), drámafoglalkozások (például a Burattino Iskolában), vagy különleges zene és sportfoglalkozások (például a Kincsház Általános Iskolában). A nyitott, elfogadó és elkötelezett mentorok megjelenése az iskolában szintén jelentősen támogatja a tanulókat, hiszen ezek a felnőttek nemcsak szakmai téren segíthet-

nek, hanem saját tapasztalataikat felhasználva, azokat továbbadva támogathatják a tanulókat mindennapos gondjaikban (Fejes, Kasik, Kinyó, 2009).

Szerencsére az utóbbi években a hátrányos helyzetű tehetséges tanulók kilátásainak javítására több országos és regionális program született, ezek mennyisége azonban a hátrányos helyzetű gyerekek számát látva még mindig csekélynek tűnik. Egyre több iskolának kell felvállalnia a jövőben, hogy befogadja ezeket a tanulókat, sok idő és energia befektetésével megtalálja a hozzájuk vezető utat és képességeik kibontakoztatásában maximális módon támogassa őket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- CZEIZEL Endre (2004): *Sors és tehetség*. Urbis Könyvkiadó, Budapest.
- FEJES József Balázs, JÓZSA Krisztián (2005): A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében. *Magyar Pedagógia*, 2: 185–205.
- FEJES J. B., KASIK L., KINYÓ L. (2009): Bevezetés a mentorálás kutatásába. *Iskolakultúra* 5–6: 40–54.
- FEUERSTEIN, R. (1979): *The dynamic assessment of retarded performers*. Baltimore, MD: University Park Press.
- GAGNÉ, F. (1993) Constructs and Models Pertaining to Exceptional Human Abilities. In: Heller, Mönks, Passow (Ed.): *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Pergamon, Oxford. 69–88.
- GYARMATHY Éva (2002) Alulteljesítő tehetségesek. Az általánostól a különös. *Pszichológia* különszáma, Gondolat, Budapest. 251–275.
- GYARMATHY Éva (2003) Tehetséggondozás – Szocio-kulturálisan hátrányos helyzetű kiemelkedő képességekkel rendelkező gyerekek alulteljesítése. *Tanítási*, 24–25: 70–78.
- LISKÓ Ilona (2002): A hátrányos helyzetű tanulók oktatásának minősége. *Új Pedagógiai Szemle*, 2: 56–69.
- VAN TASSEL-BASKA, I., WILLIS, G. (1987) A three year study of the effects of low income on SAT scores among academically able. *Gifted Child Quarterly*, 31, 169–173.

A szerző a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézet, Pedagógiai–Pszichológiai Tanszékének oktatója.

Újgenerációs gyermekek nevelése

Hegedűs Ádám

Másodéves szabad bölcsészhallgató vagyok a Miskolci Egyetemen. Sarka tanár úrnál hallgattam a „Bevezetés a pedagógiába” tárgyat, melynek keretében kellett prezentációt készítenem. Azért választottam ezt a témát, mert előzetes információim szerint a tehetséges gyermekek hazánkban nem kapnak elegendő figyelmet, és igényeiknek megfelelő oktatást, s így nem tudnak a képességeikhez mértén kiteljesedni. Ezen ismereteimnek elmentmondott, amit egy riportfilmmel egybekötött TV-interjúban láttam, mely bemutatta, hogy Magyarországon már foglalkoznak különleges aurával rendelkező gyerekekkel. Igaz, hogy az ilyen potenciális zsenik rendhagyó nevelésének programja, valamint az ezt megvalósítani szándékozó alapítvány is új keletű, de az én érdeklődésemet felkeltette.

Egyáltalán, hogy foglalkozni lehesen egy témával, ahhoz azt is szilárd alapokra kell helyezni. Még az sem teljesen egyértelmű, hogy létezik-e tehetség. Polgár László (tanár, pedagógus, sakkedző) állítása szerint minden gyermeket meg lehet tanítani bármire; a zseni nem terem, hanem nevelhető. Többekkel együtt Ranschburg Jenő (pszichológus, gyermekpszichológus) nem ért egyet az előbbi koncepcióval, miszerint „bárből lehet zseni”.

Ő azon az állásponton van, hogy léteznek különleges képességekkel rendelkező gyermekek, akiknek specifikus, velük született vonásaik vannak; gyorsabban tanulnak, s életük korábbi szakaszaiban már elsajátítanak olyan dolgokat, amikre hasonló korú társaik még nem képesek.

(Utóbbi nézet igazát hivatott némi képp alátámasztani az a tény is, hogy csupán az egyik Polgár lányból lett világhírű sakkozó.) – Viszonylagos

önkényességgel ugyan, de fogadjuk el, hogy létezik tehetség. Ha ehhez hozzávesszük Darwin evolúciós elméletét, valamint azt a tesztekkel igazolható tény, hogy a mai gyerekek okosabbak elődeiknél, akkor sikerült megalapoznunk az újgenerációs gyermekek létezését.

Sebestyén Anna képzőművész munkája

De kik is ők valójában? – Az „újgenerációs” kifejezés egy ezoterikus csoportosítást takar, mely az aura színe szerint sorolja be a gyermekeket. Ezt az embert körülvevő elektromágneses mezőt Nancy Ann Tape (amerikai kutató) vizsgálta az 1980-as években. Ő figyelte fel arra, hogy az 1977 után született amerikai gyerekek aurája mélykék színű. Később kiderült, hogy ezek a gyermekek intelligensebbek, spirituálisabbak és hajlamosabbak a konfrontációra társaiknál. Ez az új nemzedék jóval kisebb számban képviselteti magát Ázsiában és Európában, valamint sokan vélik úgy, hogy mindannyian indigókék aurával születünk, de a lakosság csupán néhány ezreléke marad serdülő korára ilyen.

Az ezotéria három csoportra osztja a különleges csemetéket. A már említett kék színű aurával rendelkező indigó gyerekek első generációja mára már felnőtté vált. Feltételezések szerint az ő feladatuk lerombolni a régi, elavult rendszereket. A második csoportba tartoznak az átlátszó aurájú kristálygyerekek, akik jelenlétét a 90-es évek végén fedezték fel. Ők arra hivatottak, hogy erkölcsi megváltást hozzanak. Megmutatják majd, hogy magányossá, idegenné és könnyössé váltunk. A harmadik kategóriába a szivárványgyerekek kerültek. Új technológiákat fognak megismertetni velünk, s jobbá teszik a világot. Sokan ilyen szivárványgyerekeknek tulajdonítanak a történelem folyamán bekövetkezett technológiai ugrásokat, építészeti fejlődését és több nagy találmányt is.

Ha ilyen komoly feladatok állnak előttük, rendelkezniük kell különleges képességekkel. Mindegyikükre jellemző, hogy okosabbak, bölcsébbek, élénkebbek és kíváncsiabbak az átlagnál. Több energiájuk van, s azt arra fordítják, hogy a körülöttük lévő világot megismerjék és alakítsák. Nagyobb a tanulási vágyuk és a tudászsomjuk, könnyebben elsajátítják a komplex technológiákat.

Az indigó gyerekek kreatív képzelettel bírnak, ami művészeti adottságokkal egészül ki. Továbbá erős akarattal és nagy önbizalommal rendelkeznek. Tisztában vannak a miértekkel, azzal, hogy az univerzumban semmi sem történik véletlenül. Ezen tudásuk birtokában nem félnek semmitől. A kristálygyerekek muzikálisak, telepatikusan képesek kommunikálni szüleikkel és testvéreikkel, valamint gyógyító erővel bírnak.

A szivárványgyerekeknek jobb a felfogóképességük. Megértenek olyan

összefüggéseket, amit a felnőttek is csak nehezen. Tudnak olyan dolgokat, amelyekről előzőleg nem szereztek tapasztalatokat; olyan ismereteik vannak, amikről korábban nem tanultak, s ezekről el lehet velük beszélgetni. Jellemző rájuk, hogy könnyebben elboldogulnak a számok világában, és logikai ugrásokra képesek. Nyelveket is könnyebben tanulnak. A megszokottól eltérő tudatuk következménye az, hogy más személyiségjegyeket hordoznak. A normál nevelési módszerek nem megfelelőek számukra, azok hibáira sokkalta érzékenyebbek, szélsőségesen reagálnak rájuk. Ezért legtöbbször kezelhetetlen gyerekeknek tartják őket, pedig csupán nagyobb odafigyelést igényelnek. Hangsúlyozni kell, hogy nem külön figyelmet akarnak kicsikarni a felnőttektől, hanem magasabb szintű reakciókat várnak el tőlük.

Nyolc pontban foglalnám össze, hogy mikre kell fokozottan ügyelnie egy szülőnek, pedagógusnak, aki ilyen gyereket nevel.

1. Indokolt, bizonyított válaszokra van szükségük. Az „azért van így, mert én azt mondtam” szülői érvelés az ő esetükben nem marad el következmények nélkül. Ugyanis, ha nem kapnak kielégítő választ, a felnőtt könnyen elveszítheti tekintélyét.
2. Nem viselik el a rutinból működő rendszereket, amelyek nem követelik meg a kreativitást. Ilyen viszonyok között hiperaktívak lehetnek, felléphetnek náluk koncentrációproblémák, esetleg unottá válhatnak. (Ezek miatt sok esetben tévesen gyógyszeres kezelés alá vetik őket.)
3. Mivel felsőbbrendűségi érzéssel jönnek a világra, ezért keveseket engednek közel magukhoz; például az óvodában, iskolában gyakran csak egy barátjuk van. Ha azonban nincs senki, aki méltó lenne hozzájuk, könnyen magukba fordulhatnak.
4. Annak hatására, hogy tisztában vannak számukra magától értetődő

igazságokkal, ezek a gyerekek mondhatni öntörvényűek. Nem tesznek meg olyat, amit nem akarnak, ezért úgy tűnhet, nem lehet őket nevelni. Korlátozásokkal tehát csak ártani lehet nekik, s mivel azokat nem hajlandók eltérni, fellázadhatnak, agresszívvá válhatnak.

5. Nagyon fontos, hogy megfelelő támogatást kapjanak. A felnőttek feladata az, hogy a kis zsenik elképzeléseinek megvalósítását segítsék, még akkor is, ha azok képtelenségeknek tűnnek. Ha nem értik meg őket, elmerülhetnek saját világukban, és ötleteiket megtartják maguknak.
6. Nem szabad leereszkedően bánni velük. A megfelelő nevelői mentalitás az, ha partnerként kezelik a gyerekeket. Ellenkező esetben megtörhet a csemeték önbizalma, vagy szomorúvá, kedvetlenné válhatnak.
7. Az inherens, hozott tudásuk másik következménye, hogy mély igazságérzettel rendelkeznek. Ha ezt valami sérti, akkor könnyen elveszíthetik a felnőttek az ilyen gyerekek bizalmát. – Az „Anyu, apu, ti ebben és ebben hazudtok!” – kifakadás náluk nem várat sokáig magára.
8. Nem ajánlott őket megbüntetni. Hatásos módszernek tűnhet ugyan, mivel roppant érzékenyek rá. Viszont ezáltal elkezdhetik szégyellni azt, hogy ők különlegesek, aminek esetükben kevés nagyobb tragédia történhet. Ha az említettek közül a nevelő valamely szempontokat (vagy akár csak az egyiket is), figyelmen kívül hagyja, gyakran a gyerekek betegség tüneteit produkálják ennek érzékeltetésére.

Mint minden kisémbnél, természetesen a témám alanyainál is meghatározó, hogy életkoruk korai szakaszában milyen tapasztalatokkal gazdagodnak. Ha a szülők és pedagógusok többek között az előbb említett nyolc

pontot betartva segítik az újgenerációs gyerekek fejlődését, akkor annak meg lesz az eredménye. Céltudatos, fegyelmezett, nyílt, őszinte, lelkileg erős, megbízható, együtt érző, saját lényének természetét megértő felnőtt válhat belőlük. Ellenkező esetben, rossz nevelés hatására egy álmodozó, tiszteletlen, antiszociális, öntelt, türelmetlen egyénné formálódhatnak, aki könnyen megbántódik, nem vállal felelősséget a tetteiért, és valószínűleg szenvedélybetegséggel is küzd. Az újgenerációs gyermekek nevelésével kapcsolatban az a legnagyobb probléma, hogy még nincs világszerre működő hálózata az érintetteknek, szülőknek, nevelőknek, tanároknak – az információ lassan cserélődik a témában.

Ennek fényében talán még örömtelibb, hogy Magyarországon egy újonnan létrehozott alapítvány (Kristályok Fényei Alapítvány) már elkezdett foglalkozni ezzel a területtel, s 2010 őszén beindult az új generáció zsenipalántáinak oktatása. A továbbiakban szeretném röviden összefoglalni, hogy milyen különleges lehetőségeket kínál a gyerekek számára ez a szervezet, s milyen módszerekkel kívánják kihozni a tanulókból a bennük rejlő potenciális képességeket.

Először is kialakítanak egy *patrónushálózatot*, mely szeretetközpontú és megoldásorientált gondolkodásra sarkall. A pedagógusok patrónussá válnak, s mivel így jobban megismerik a gyereket, kialakíthatnak neki egy *egyéni tantervet*, melynek keretében egyéni és kiscsoportos képzésben részesül. Az így kialakított rendszer egyik legfőbb hozadéka, hogy önállóságot tanulnak.

Fontos továbbá a *projektalapú oktatás* megvalósítása. A diáknak így lehetősége van arra, hogy több tudományterületet kapcsoljon össze, ezáltal az önálló kutatómunka során megszerzett és a csoportban összeállított ismeretanyag jobban rögzül.

Az érzelmi neveléshez hozzájárul a *drámapedagógia*. Az ezen a területen

alkalmazott módszerek hatására fejlődik a gyerekek önismerete és empátiás képessége, valamint segíti a világ megismerését, és szociális érzékenységet eredményez. Kiegészítésként *délutáni foglalkozások* és *nyári táborok* is szerepelnek a programban, melyek fejlesztik a diákok kreativitását, erősítik művészi hajlamaikat.

A pedagógusok a konfliktusokat *resztoratív módszerrel* próbálják megoldani. Nem jutalmazással és főként nem büntetéssel veszik rá a gyerekeket a példás viselkedésre. A helyesen kialakított közösség szabályozó szerepe által jön létre a megfelelő magatartás.

Az alapítvány természetesen a nevelés és az oktatás célját is megfogalmazta. Előbbi tartalmazza azt a célkitűzést, hogy a gyermek önmaga úgy teljesebben ki, ami számára optimális. Ezt nem szabályokkal, hanem keretek biztosításával igyekeznek előremozdítani.

Idesorolhatók a Kristályfény Koncepció legfontosabb alappillérei: a morális, tisztelet, elfogadás, megértés, gondoskodás, törődés avagy a szeretet.

Az oktatás célja a való életre való felkészítés; az egyén és vele párhuzamosan a zseni kibontakozásának segítése. Azért van szükség erre a szervezetre, mert az elavult oktatási forma nem képes megbirkózni az újgenerációs gyermekek, támasztotta igényekkel, képtelen kihozni belőlük a maximumot, kiveti őket. Talán majd ez az új rendszer megfelel majd a célnak – ezek a gyerekek a régít már úgyszólván kinőtték.

Egy olyan észrevétellel zárnék, amely az esszém megírásához szükséges anyaggyűjtés során leginkább megragadott. A tanács az újgenerációs gyerekekre vonatkozik, de minden szülő, pedagógus és tanár elgondolható rajta, akár milyen fiatalokkal is foglalkozzon: „nem lehet egy indigó gyereket nevelni, ha mi magunk nem fejlődünk vele párhuzamosan!”

Évfordulók

Száz éve született

Ronald Reagan

„A pangás az, amikor a szomszéd veszíti el az állását, a gazdasági válság az, amikor te, a föllendülés az, amikor J. Carter” – mondta Ronald Reagan (1911–2004), az USA 40. elnöke első megválasztása előtti választási kampányában. Reagant honfitársai 12 éve minden évben megszavazzák az USA történelme legnagyobb elnökének. Nagy elődei voltak, akik sorsfordító időszakban álltak helyt, de a mindmáig példátlanul népszerű Reagan sem nyugalmas időszakban lett a világhatalom első polgára: dült a hidegháború, atomfegyverekkel voltak tele a raktárak, a szocialista rendszer látszólag virágkorát élte. Ki gondolta volna, hogy két évtizeden belül, elsősorban Reagannak köszönhetően, enyészetté válik a száz millió ember halálát okozó újkorai államrend.

A sudár termetű, jóképű másodvonalszínész elsőrangú elnöknek bizonyult. A pazar humorú és remek szónoki képességű Reagan elérte azt, ami elődei nem sikerült: megbuktatta a Szovjetuniót, kikapcsolva ezzel egy világbékét fenyegető államot a nagyhatalmi vetélkedésből, s ezt követően sorra dőltek meg a kommunizmust építő államok. Nehéz sorból küzdött fel magát. Egy alkoholistacipőkereskedő fiaként nem könnyen in-

dult az élete, de sikerrel vette az akadályokat. Szociológiából és közgazdaságtanból szerzett oklevelet, majd rádióbelemondó és sportriporter lett. A háborúban kapitányként szolgált a haditengerészeti légerőnél. Kaliforniai kormányzóként rendbe szedte az állam pénzügyeit (újja is választották), majd a republikánusok elnökjelöltjeként 69 évesen megnyerte az elnökválasztást. Népszerűségére jellemző, hogy második ciklusánál egy kivétellel minden állam rászavazott (az elektori arány példátlan támogatottságot mutatott: 525–13 volt).

Reagan megválasztásakor adócsökkentést vezetett be, ami növelte az állam bevételeit, volt tehát anyagi fedezete arra, hogy gazdasági versenyre kényszerítse a „gonosz birodalmát”, ahogy a szovjet államot nevezte. A csillagháborús tervként ismert program ösztönzője a hidrogénbomba atyjaként ismert professzor, Teller Ede atomfizikus volt, aki a Gorbacsovval folytatott tárgyalásokkor folytonosan hajtogatta a néha már megint látszó Reagannak: Nem engedni, elnök úr, nem engedni! Reagan nem engedett, mert belátta, hogy a szovjetek gazdaságilag nem bírják a versenyt, hamarosan meg kell adni magukat a követeléseknek: demokratizálni az országot, lemondani a kelet-európai hódításairól. Így is lett. A mai Európa képét lényegében Reagan és tanácsadója, Teller Ede formálta meg a szovjetekkel folytatott tárgyalásokon.

– Maguk itt mind republikánusok? – kérdezte mosolyogva Reagan, amikor az ellene elkövetett merényletet követően a műtőbe tolták. A műtét sikerült, de a már idős elnök soha nem nyerte vissza korábbi egészségét. Később Alzheimer-kor támadta meg, amit 1994-ben hozott nyilvánosságra. Utolsó éveiben már közeli hozzátartozóit sem ismerte fel. A küzdelmes életű és sikeres ember szép kor ért meg: 93 évesen hunyt el. **(százdí)**

Az alábbi, életére visszatekintő írásával köszöntjük az idén februárban 70. évét betöltő Szokolczay Lajos író, a sokoldalú irodalmárt, aki oly sokat tett az anyaország és az elszakított területek magyarsága irodalmának népszerűsítéséért a világban.

Magamban bíztam...

– Egy hetvenéves irodalmár kacskaringói –

Fotó: Szécsi Ilona

A cím azonnal folytatható: eleitől fogva. És egy kis túlzással – azután is. De mi után? Egy hetvenéves írónak – irodalomkritikusnak, színi- és képzőművészeti kritikusnak –, noha tele van még erővel és a jövő iránti bizodalommal, néha már az *azutánon* is kell gondolkodnia. De nem gondolkodom. Úgy látszik képtelen vagyok – vagy nem is akarom? – fölfogni a minden normális ember számára fenyegető *nem-léte*t, mintha a szünetlen (könyvről könyvre, kiállítóteremről kiállítóteremre, színházról színházra való) barangolás elvette volna az eszemet, és csak a *jelennek* élnek. Az érték őrzésének és továbbadásának. Tekinthető ez (nem hangzik nagyképűen?) misszióknak is, amely az egyetemes magyarság szolgálatában, a szerteágazó illyési sípok összehangolásában ölt testet. Éjtt nappallá téve utazni, olvasni, nézni, jegyzetelni – nemcsak a szellemi éhségemet kielégítő javak megszerzése kedvéért, hanem valaminő belülről jövő szolgálatkényszer jegyében – nem kis próba.

Akiben nincs erő és szorgalom – a tehetség és a hivatástudat nem elég –, az hamar földadja a pályát. Aki az irdatlan terhet csupán ellenszolgáltatás – pénz! – el-

lenében tudja magára vállalni, az el van veszve. Hiszen pénz – legalább is azoknak, akik nem a kommunista mázt is hordozó liberális fészekből pottyantak ki – nincs; nem is volt, és talán sohasem is lesz. Ám emberi arcunk kifaragásához nem pénz kell, hanem egy balta – a sors ütese. Hogy érezzük, csak az

által lehetünk azok, amit hinni szeretnénk, ha az önkifejezés misztikáját – nem égi jegyekről van szó – ott, az árokparton tanuljuk meg, a disznók etetésére szolgáló porcfű szedése közben vagy a negyvenfokos melegben, orrunkat a földön húzva, kukoricakapáláskor. Dehogyan voltam én paraszt – Nagykanizsán, szülővárosomban földet csak a Principális csatornán túli kiskanizsai *sáskák* műveltek, amolyan bolgárkertész formán –, csak szegény voltam. Megmagyarázhatatlanul szegény. Nem kellett volna így lennie, hiszen apám 1945 előtt – mindenhez értő ezermesterként – az udvarunkban lévő Hajdinahántoló főgépésze? vezetője? volt. (A többstadionnyi területű udvar – Szemere utca 4. – hajdanán a Kefegyárnak is helyet adott, később itt ütötte föl fejét, amíg le nem nyesték, a Kanizsa Bútor is.) „Föl-szabadultunk”, és a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár melósa lett. Kis pénz, sok munka, s a megaláztatások elviselése.

Édesanyám, háztartásiként a négy gyermeket gondozta. És minden héten – kézzel, hiszen akkor még nem volt mosógép – kimosott és kivasalt 180 fehér orvosi köpenyt a honvédség számára. Nyereséget és veszteséget is hozott ez az irdat-

lan munka. A „mosónő” fiaként bejárásom lehetett a Helyőrségi Tiszti Klubba, ahol könyveket, folyóiratokat lapozhattam, sőt filmet is nézhettem. Édesanyámnak viszont, nyilván a sok megterheléstől, kilukadt a tüdeje. Enni is alig evett, hiszen mindenét nekünk adta. Ilyen „bemelegítés” után jött a kukoricakapálás a harmadosban kivett földön. Hogy a malacok megnöve enyhítsenek a család élelmezési gondjain.

Én már akkor – gyerekekfejjel – örült voltam. Örült, mert nem tudtam elfogadni a sors ilyen-olyan csapásait. Talán atletizálni is azért kezdtem – reggel ötkor tíz kilométer az erdőn, délután, mikor vége volt az iskolának, újabb tíz kilométer –, hogy kifuthassak a világból. (No meg az is tetszett, hogy kamaszként futásban középtávon a megyében minden felnőtten megvertem.) Meg akartam mutatni – kinek? magamnak! –, hogy vagyok valaki, annak ellenére, hogy iskolatársaimhoz viszonyítva eléggé vásott ruhába jártam (amit, ilyen a gyerek, szégyelltem is). Édesanyám a konyhában – csak egy helyen tudtunk fűteni – könnyek és izzadság fátyolán át kefélt a tekenőben a piszkos ruhákat, én meg a kis sámlin ülve fennhangon József Attila-verseket olvastam neki. Azért, hogy megörvendeztessem, vagy hogy a nekem tetsző-szolgáló gyönyörűséggel valamennyire föloldhasam szenvedését. Tízéves koromban már verseket fabrikáltam. Megmagyarázhatatlan, hogy miért Petőfi utánérzések voltak azok a rigmusok, amikor József Attilát – koravétségem okán? – sokkal jobban kedveltem. Egy töredékre ma is emlékszem: „Itt az ősz, itt az ősz, hullnak a levelek, / dúdoló muzsikát játszanak a szelek, / sárgul a diófa magas koronája. / színes levélszőnyeg a földre pingálva //

(...???) ... a hó szelek szárnyán nemso-kára eljön, / s beteríti szépen az egész vi-déket, / itt az ősz? itt az ősz? itt van, s el is mégyen.”

Amikor megjelent az Olcsó Könyvtár, a megvásárolt köteteket – 3 forint volt darabja – ezer formában és szempont szerint rakosgattam egy használaton kívüli kamra (később fürdőszoba lett, ám annak áldását én már nem értem meg) széles falú ablakában. Ha egy kicsit módosabbak vagyunk, szüleim nyilván a gimnáziumba íratnak, nem a Kőolajbányászat és Mélyfűróipari Technikumba – az utóbbi technikai érettségivel és azonnali elhelyezéssel járt –, de hát az egyik éhes szájtól mielőbb meg kellett szabadulni. (Különben ebbe az „olajos” művészeti előképzőbe járt rajtam kívül a színész Vári Éva és az operaénekes Róka István is.) Pedig akkor már nagyon bújtam a könyveket. Újságíró – író? ki sem mertem mondani – szerettem volna lenni. Az 1956-os magyar forradalom idején – „Népszabadság, Dél-Zala, minden orosz megy haza! – a technikumban egypéldányos, kézzel írott újságot szerkesztettem. Annyira megtetszett az igazgatónőnek – talán meg akart védeni minket? –, hogy elkérte a lapot. Milyen jó volna szembesülni a 15 éves kiskamasz vezércikkével!

Ez idő tájt fedeztem föl magamnak egy KIOSZK-ban a marosvásárhelyi Igaz Szót. Azon nyomban megvásároltam. Ha a Román Szocialista Köztársaság lapja, akkor miért magyarul jelenik meg? Fogalmam se volt róla – az iskola félt, szüleim féltek –, hogy a határainkon kívül is élnek magyarok. Trianon? Sose hallottam róla. A szomszédban Tito, a „láncos kutya” láncait csörgette, s ez a hang, kiegészülve a Rákosi–Gerő–Farkas csiholta szimfóniával (valójában csak kórémuzsika volt!), nagyon is meghatározta a határ melletti város légmörét.

Később pedig a forradalmat követő megtorlások tették ugyanezt. Tehát ebből a tudatlanságból kellett fölkapaszkodnom az uborkafára. Érettségi után egy keveset az olajiparban dolgoztam – néztek is a kis somogy megyei falu, a sáros Babócsa postáján, ki az a gumicsizmás, viharköpenyes örült, aki a biciklijét a falnak tá-

masztva havonta elviszi a 15-20 megrendelt irodalmi lapot –, aztán Tatabányán (atlétaként kerültem a bányászvárosba) az Alumíniumkohóban és a Bányamentő álmódon. 1963-ban jöttem Pestre, kezdetben a Csepel Vas- és Fémművek Központi Tervezőirodájába rajzolóként-szerkesztőként dolgoztam. (Onnan kirúgtak.) Utá-

Születésnap rendezvény a csepeli Galsai Szalonban: Sárkány István festőművész, galéria-vezető, Galsai Dániel újságíró, Szakolczay Lajos, Szemadám György író, képzőművész és Faragó Laura énekművész

na könyvtároskodtam az Állami Gorkij Könyvtárban (onnan is kirúgtak, mert nem tudtam munkatársaimról az igazgatónak jelenteni). Majd segédmunkás lettem, s ezt követően az Aga utcai intézetben nevelő. 1972-ben hívott a főszerkesztő a Kortárshoz (személyesen addig nem ismert, csak az írásaimat), ám 1975 tavaszán onnan is el kellett jönnöm. (Március 15-ről 16-ra virradóra Kassán lefotok bennünket, s ő a „visszhangból” arra következtetett, hogy bünt követtünk el, s írt a Párt Központi Bizottságának egy levelet, hogy távolítsanak el a szerkesztőségéből, mert kiáltással – ráordítottam, mert hazudott – tiltakozásomat fejeztem ki az aznap kezdődő MSZMP ki tudja hányadik kongresszusa ellen.) Az Új Íráshoz kerültem – ott is becsaptam az ajtót –, majd a Budapesthez, és – Száraz György hívására – vissza a Kortárshoz. Ahol a líra-rovatot gondoztam (a vers az életem!) nyugdíjba vonulásomig.

Azóta, sajnos, teljesen megfiatalodtam. Minthogy nem vettem föl az egyetemre (pedig már 26 éves „vén” voltam, akkor is havi 30-40 irodalmi-művészeti folyóiratot olvasva), könyvekből kellett – kell – pótolnom az elveszejtett „időt”. Pótolom

is. Nagy rüssel, húszéveseket megszegye-nítő iramban. Igyekszem a „hosszított” nap – egy nap 24 óra, plusz 8 az éjszaka, azaz 32 – minden percét kihasználni. Életemben annyi irodalmi-művészeti értékkel találkoztam, hogy száz élet sem volna elég, megmérésükre, tovább sugárzásukra. Előttem Kós Károly a mindenkori pél-

da – véghetlen öröm, hogy számtalanszor meglátogathattam Kolozsvárt, a Rákóczi utcai „Varjú-várban” –, aki Trianon után odahagyván a pesti egyetemi katedrát, hazament az övéihez. S az 1921-es röpiratban, a három szerző jegyezte Kiáltó szóban mi mást írt volna, mint a megmaradás zálogát jelentő szavakat: „Építünk kell!”

Én is azt próbáltam egész életemben: építeni! Dacolva az idővel, a sorssal, a nehézségekkel, a szegénységgel, a be-súgókkal. Az egyetemes magyarság olyan kincs, amelyet szolgálni több mint gyönyörűség – kitüntetés. Van tízegy-néhány könyvem, amelyben ott az életem. Még be se kell hunynom a szememet, hogy lássam: az illyési rozsvetésben – Tamás Áron is szórta a szemeket – Kós Károly mellett Sütő András baktat, s követi őket Cs. Szabó László, Mikó Imre, Jékely Zoltán, Kormos István. Faludy György pedig úgy fújja a furulyáját, mintha föléb-reszthető volna a korán öngyilkossá lett Szilágyi Domokos – 1976-ban a Házsongárdban vállunkon vittük a koporsóját –, és életre kapna a zseniális színházrende-ző Harag György vagy az ugyancsak korán elment barátunk, Nagy Gáspár is. Páskándi Géza minden rózsaligetben király! Szilágyi Pista – van-e jobb regény-írónk? – egy asztalnál kvaterkázik Csoóri Sándorral és Kányádi Sándorral, hogy földézhesse Nagy László nyarát, amikor a vérző búzatábla – a természet igazság-osztó! – a zsarnokság elleni tiltakozás szimbóluma volt. Erőt, sajnálom az emlí-tetlenül hagyottakat, ők adnak.

Tőlük boldog a nyaram, tőlük nem zimankós a telem.

Szakolczay Lajos

Gondolatok a netkorszakról

Dr. Karmos György

Talán még mindig nem realizáljuk, hogy mennyire megváltoztatja a „világháló” az információszerzés lehetőségeit. Az egyik legismertebb amerikai tudományos folyóiratban, a *Nature*-ben most jelent meg egy esszé arról, hogy a tudomány művelőinek végre komolyan kell venniük a Wikipediát, mint az ismeretek forrását. Az idegtudósok már megtették ezt.

Az amerikai Idegtudományi Társaság, amelynek több mint 40 000 tagja van, védnökséget vállalt a Wikipedia idegtudományi anyaga felett. A szócikkeket a legismertebb szakemberek jegyzik, néhány év alatt a szakterület valódi tudományos enciklopédiájává vált. Egy tanuló a számítógépe elé ülve egy óra alatt bármely területről a legújabb ismereteket szerezheti

meg, feltéve, hogy jól ért angolul. A tanításnak is át kell alakulnia. Az alapvető tudásanyag elsajátítása mellett egyre inkább arra kell megtanítani a fiatalokat, hogy hogyan kell megszerezni, megszűrni a rendelkezésre álló információtömeget, hogyan emelhetik ki a lényegét, amire szükségük van, és hogyan alkalmazhatják azt. Az persze nem könnyű kérdés, hogy mi az alapvető tudásanyag? Ezt a pedagógia szakembereinek kell eldönteniük.

Közismert, hogy milyen ellenállás volt, sőt van ma is az interaktív táblák alkalmazása iránt. Az unokáim elbeszéléseiből tudom, hogy a gyerekek mennyire szeretik, és természetesnek is tartják használatát. Annak idején mi is még „hályogkovácsként” kezd-

tük alkalmazni a számítástechnikát, a mai fiataloknak már a „vérükben van”. Biztos, hogy az idősebb generációnak nem könnyű tartani az iramot a technika hihetetlen gyors fejlődésével, de ez elkerülhetetlen.

Nagy reményekre jogosít az e-book olvasók terjedése. Talán megint divatba jön az irodalom, ha modern eszközzel lesz elérhető és az eddiginél olcsóbban jut el az olvasókhöz. Jó lenne, ha a magyar irodalom legjobb műveinek digitalizálása felgyorsulna, hogy mire itthon is megfizethető áron lesznek elérhetőek az e-book olvasók, legyen mit az olvasóknak letölteniük.

A szerző kutató orvosprofesszor, a számítástechnika elektrofiziológiai alkalmazásának egyik nemzetközileg elismert szaktekinéte.

Az új bérezési elképzelésekről

Zombory Zoltán

Örvendetes a tanárok nagyobb anyagi - és persze erkölcsi - megbecsülésének szándéka a kormány részéről. De a minőségre épülő nagymértékű differenciálás komoly problémákhoz vezetne. Volt már ilyen elképzelés évekkel ezelőtt, de a megvalósulás elmaradt, nem véletlenül. A minőség megítélése a gyakorlatban mindig szubjektív, ami ellentmondásokhoz, feszültségekhez, szükségszerűen igazságtalanságokhoz vezet. Az eredményesség mérésére való hivatkozás megtévesztően hangzatos, de nem valós. Egyébként a legkiválóbb tanár sem tud jó eredményt elérni gyengébb összetételű, problémás gyermekcsoporttal rossz körülmények közt. Az utóbbi évek erőltetett tévutai, ellen-

őrizetlensége után átesnénk a másik végletbe: Megkezdődne a tanárok hajszolása, zaklatása, túellenőrzése. Ez utóbbi mindig a pillanatnyilag divatban levő szemlélet szerint szokott történni. A továbbképzések pedig a szolgáltatókat gazdagítják, akik sokszor képzetlenebbek az oktatóknál. A tanárok amúgy is folyamatosan képezik magukat, amelynek legjobb módja egyébként a saját gyakorlatuk. De ha mégis bevezetnének egy ilyen szélsőséges minősítő rendszert, akkor miért nem minden foglalkozási ágban? Akkor sűrűn vizsgáztatni, minősíteni kellene az orvosokat, a minisztereket, a képviselőket - és sorolhatnám tovább -, s e szerint adni nekik fele vagy dupla fizetést. Akkor legyen „mesterorvos”, „mesterképviselő”, „mesterhivatalnok”, „mestereladó” és így tovább! Egy társadalomban minden foglalkozásban vannak jók, közepesek és gyengébbek.

Ne csak a tanárokkal legyünk maximalisták! Természetesen pártolandó némi differenciálás, de főleg az általános fizetésemelés ott, ahol a bér igazságtalanul alacsony, így a tanároknál, orvosoknál, rendőröknél stb. Tarthatatlan, hogy ami egyik foglalkozásnál fizetéskiegészítő „hálapénz”, az a másiknál bűncelemény. A korrupció sehol se lenne elfogadható!

Az eredményesség növelésének legjobb módja a tanárok túlterhelésének csökkentése - kevesebb óraszám és adminisztráció, kisebb létszámú gyermekcsoportok (ha kell, szegregálva, ha kell, integrálva) - a tanítást segítő jobb körülmények, felszereltség, biztosítása, a nyugodt munkakörülmények megteremtése, és természetesen az általános anyagi és erkölcsi megbecsülés megadása.

A szerző nyugalmazott magyar-rajz szakos tanár, képzőművész.

Magyar Tehetséggondozó Társaság

(alakult: 1989-ben)
4010 Debreceni Egyetem,
Debrecen 10., Pf. 28

Elnök: Balogh László

Örökös tiszteletbeli elnök:

Czeizel Endre

Alelnökök:

Herskovits Mária

Polonkai Mária

Sarka Ferenc

Titkár: Szénási Istvánné

Ügyvivő: Bohdaneczky Lászlóné

Elnökség tagjai:

Balogh László, Herskovits Mária
Polonkai Mária, Sarka Ferenc
Szénási Istvánné, Bohdaneczky Lászlóné
(Állandó meghívott: Százdai Antal)

Felügyelő Bizottság:

Tóth Tamás (elnök)

Titkó István

Gönczi Sándor

Szakáll Istvánné

Szekciók és vezetők:

Tanítói szekció: Némethné Dávid Irén
Felsőoktatási szekció: Bodnár Gabriella
Szakértői szekció: Heimann Ilona
Kémia és környezetvédelmi szekció:

Török Istvánné

Óvodai szekció: Szilágyi Ildikó

Nyugat-dunántúli szekció:

Mentler Marianna

Művészeti szekció: Berta József

Gyermekvédelmi szekció:

Kollmann J. György

Kelet-magyarországi szekció:

Nagy Kálmán

Versenyszervezési szekció:

Vasné Dömötör Rozália

TEHETSÉG

A Magyar Tehetséggondozó Társaság
időszakos kiadványa.

Szerkesztőbizottság:

Almási Judit, Heimann Ilona, Mező Ferenc,

Százdai Antal, Tóth László

Felelős szerkesztő: Százdai Antal

Rovatvezető: Almási Judit

Írásokat lemezen vagy e-mailen várunk:

mtttehetség@freemail.hu

ISSN 126-8084

Korábbi lapszámok elérhetők:

www.mateh.hu

A címlapon Nagyné Farkas Rita fotója.

Kiadja az Apáczai Kiadó Kft.

Celldömölk, Széchenyi u. 18.

Telefon: 95/525-000; fax: 95/525-014

E-mail: apaczaikiado@apaczai.hu

Internet: www.apaczai.hu

Megjelenik évente négyszer.

Előfizethető a Kiadó címén.

Előfizetési díj: 1000 Ft.

Mit adott nekem az Arany János Tehetséggondozó Program?

Fény

Sötétségbe születtem. Nem volt egy kis fény, egy halvány remény sem, amely segített volna. Kilátástalannak tűnt a jövőm. Nem hittem, hogy kitörhetek. Hogy szárnyalhatok. Hogy lehetek valaki. Közömbös voltam minden iránt, ami a nagy lehetőségeket kínálta, mert úgy éreztem: én egyiket sem tudnám használni.

Nem vagyok gazdag, nem vagyok kiemelkedően szép, nincsenek hasznos kapcsolataim.

Egyedül voltam, és féltem, hogy elbukok.

Így éltem, mikor megismertem a Jövőt. Felém nyújtotta a kezét, támogatást, segítséget, reményt és hitet kínált. Nem tudtam biztosan, de reméltem, végre sikerül, amit szeretnék.

Ismét képes lettem reménykedni. Megfogtam a Jövő kezét, elfogadtam a feltételeit és kéréseit, és most hajtom a csónakot, ahogy csak bírom, és ha fáradok, ő hátszelet ad nekem. Tudom, ő megérti, hogy művészlelek vagyok, megérti, hogy a tudományokért epedezem, megérti, hogy világot szeretnék látni, hogy nyelveket szeretnék tanulni, vagy hogy mindet egyszerre... Nem mondja nekem, hogy nem tehetem meg, vagy hogy úgyse vagyok képes rá. Hisz bennem, és én is hiszek benne. Elhiszem, mikor azt súgja: meg tudod csinálni. Elhiszem neki mindazt, amit mond. Elhiszem, hogy juthatok feljebb, hogy még nekem is van esélyem a nagyok közé kerülni, hogy ha küzdök valamért, akkor megkapom. Elhiszem, hogy ez a helyes út, hogy tanulni, küzdeni és hinni kell. Hinni önmagunkban, egymásban, a jövőben, a képességeinkben és Benne. Az Arany János Tehetséggondozó Programban. Abban a programban, ami megadja a kezdő lökést egy új élet felé. Abban a programban, amely mindenkit se-

gít, aki hajlandó tenni a dolgokért. Hisz aki elfogadja az ő kezét, annak csak tanulnia kell, hogy bizonyítsa: ő akar. Akar jobb lenni, akar esélyeket, lehetőségeket, jövőt, életet. Ezzel a programmal végre van rá esélyem, hogy kismemberhez képest jól éljek. Végre van rá esélyem, hogy az álmaim valósággá váljanak.

Nem hittem magamban. Nem hittem a képességeimben. Nem hittem benne, hogy tudok hinni. Most, hogy ő a társam, már látom a remény apró sugarát. Úgy kelek fel reggel, hogy hiszem: minden lépéssel közelebb jutok a céljaimhoz.

Régen nem voltak céljaim. Most tanár szeretnék lenni. Régen közömbös voltam. Most ismét lelkes vagyok. Régen sötétségben éltem, de már ismerem a fényt.

...És ezt mind neked köszönhetem, AJTP!

Kelemen Vivienne

Varga Katalin Gimnázium,

Szolnok

Rejtvény

A 2010/4. számunkban megjelent rejtvény megfejtése:

Albert Einstein

A szerencse ezúttal *Szécsi Ilona budapesti* budapesti olvasónknak kedvezett. Az Apáczai Kiadó könyvajándékát postán kapja meg.

„A zseni kötelez!” – mondta az a 200 éve született nagy magyar zeneszerző, aki nem tudott magyarul, de mindig magyarnak vallotta magát és anyagilag is segítette a rászoruló magyarokat.

Nevét szerkesztőségünk e-mail címére várjuk. A szerencsés nyertes az Apáczai Kiadó könyvajándékát kapja.

Tehetségkonferencia – Tehetségnap

Első alkalommal került sor Nyíregyházán, a Megyei Önkormányzat Besenyei Termében a nagysikerű regionális művészeti Tehetségkonferencia – Tehetségnap megrendezésére, december 3–4-én, a nyíregyházi Fiala Tehetségekért Alapítvány Tehetségpont, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége és a Magyar Tehetséggondozó Társaság társszervezésében.

A rendezvényt a Megyei Önkormányzat mellett a Jós András Múzeum, a Dimovideo, a Kölcsey TV, a Vármege étterem, Boros György fotóművész, a Kazinczy Általános Iskola, szülők, zenekarok és tehetségpártolók támogatták. Jelentősen emelte a konferencia rangját, hogy előadást tartott Franz Joseph Mönks professzor, az Európai Teheségtanács örökös elnöke, aki elismeréssel szolt a rendezvényről.

A meghirdetett programot nagy érdeklődés övezte. A régió mintegy tizenöt városából és a régió kívüli nagyvárosokból is jöttek intézményvezetők munkatársaikkal Nyíregyházára, és aktívan részt vettek a szakmai programokban.

A konferencián Seszták Oszkár, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés elnöke, a rendezvény védnöke mondott megnyitó beszédet. Az első napon szakmai előadásokra került sor. F. J. Mönks professzor „Művészeti tehetséggondozás Európában”, dr. Balogh László, a Magyar Tehetséggondozó Társaság elnöke „A magyar Génius program távlatai”, Bajor Péter, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének projektmenedzsere „Aktualitások a Magyar Génius Programban”, Turmezeyné dr. Heller Erika, az ELTE-TOK adjunktusa „Zenei tehetséggondozás”, Czeizel Endre professzor „Művészgéniusok”, dr. Polonkai Mária, a Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program Elméleti és Módszertani Munkacsoportjának a vezető-

je „Jó gyakorlatok a tehetségsegítésben” címmel tartottak nagyon érdekes, tanulságos, a hallgatóságot magával ragadó és a résztvevők számára nagyon sok új, elméleti és gyakorlati információt tartalmazó előadásokat.

A napot színvonalas koncert zárta, mely a híres nyíregyházi Cantemus Kórus lenyűgöző produkciójával kezdődött. Ezt követte a konferencián részt vevők tanítványiból alakított, Bartók Duókat megszólaltató hegedűkar általános sikert arató fellépése, majd a konferencián résztvevő intézmények tehetséges fiataljai és mestereik következtek a pódiumon, akiket nagy elismeréssel fogadott az est közönsége.

Az előző naphoz hasonló érdeklődés kísérte a második napon az „Óvodától az egyetemig” címmel meghirdetett, az intézmények tehetséggondozó tevékenységének bemutatását célzó tehetségnap tájékoztatókat. A résztvevőket Dr. Vinnai Győző országgyűlési képviselő köszöntötte. Ferencziné dr. Ács Ildikó dékán, a Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi és Művészeti Kar, dr. Ittész Tamás, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, M. Nagy Andrea tagozatvezető, a Nyíregyházi Művészeti Szakközépiskola Zeneművészeti Tagozat, Szuhánszkiné Ladócsy Erzsébet igazgatóhelyettes, a Miskolci Egressy Béni és Erkel Ferenc AMI, Nagy Tamásné intézményvezető, a Nagykállói Egyesített Óvoda, Tóth-Tömör Ágnes igazgató, a kisvárdai Weiner Leo és a Duo-Art Alapfokú Művészetoktatási Intézmények, Pallagi Tamás igazgató, a Debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola és Zeneiskola AMI, Kondásné Erdei Mária intézményfenntartó, a Debreceni Valcer AMI, Ördög Jánosné igazgató, a nyíregyházi Kazinczy Ferenc Általános Iskola és dr. Szilágyiné Pálkövi Mária művészetoktatási

szakértő, a Fiala Tehetségekért Alapítvány tehetséggondozó munkájába adott betekintést.

A prezentációk között az intézmények kiemelkedő tehetségu fiataljai léptek fel mestereikkel. A bemutatott programok ezúttal is maradandó élménnyel örvendeztették meg a hallgatóságot. Lelket gyönyörködtető Vivaldi-, Purcell-, Popper-, Paganini-, Chopin-, Hubay-, Dohnányi-művek, magyarországi népdalok, bihari dalmok és látványos táncok tették változatossá a délelőtti – dicsérve tehetségeink és kiváló mestereik munkáját. A Tehetségnapon elhangzott gondolatok rávilágítottak az intézmények, Tehetségpontok együttműködésének szükségességére, a tehetséggondozás vertikális rendszerének kialakítására, a korosztályonként alkalmazott módszerek összehangolásának, a sikeres tehetséggondozási feltételek megteremtésének szükségességére.

A két nap programjának szakmai tapasztalatait záróbeszédében dr. Balogh László, a Magyar Tehetséggondozó Társaság elnöke összegezte. Külön említést érdemel, hogy a Tehetségkonferenciát zenei tehetséggondozás témájú Géniusz-továbbképzések előzték meg, melyek résztvevői bekapcsolódtak a konferencia munkájába. Az elhangzottak bővítették a továbbképzésen szerzett ismereteket.

A szervezők örömmel tapasztalták, hogy minden programot (továbbképzés, konferencia, hangverseny, tehetségnap) nagyon színvonalasnak, tanulságosnak és sikeresnek ítélték a résztvevők. Mindez a szervező-rendező Fiala Tehetségekért Alapítvány Tehetségpont munkatársainak többévi tehetséggondozó és szervezőmunkáját dicséri. Köszönet illeti a támogatókat és a segítőköt is a rendezvény sorozat megvalósulásáért.

Sz. Pálkövi M.

Szeretem a kihívásokat

– Sárközi György pályakezdő színművész vall hivatásáról –

Sárközi György 22 éves, és a neves színművész, Bánfalvy Ágnes osztályába járt, tavaly vizsgázott kítűnő eredménnyel a Színészkamara előtt. Mint mondja, a szakma alapjait kiváló tanároktól – Bakó Gábor koreográfustól, Bánfalvy Ágnestől, Bíró Péter korrepetitortól, Székely István drámatanártól, Barcs Ádám színművésztől – sajátította el, és várja a valódi szakmai kihívást jelentő szerepeket. A sok kisebb felkérés mellett újabban jelentősebb produkciókban is helyet kap a tehetséges ifjú, de az igazi megmérettetések még hátra vannak.

– Nagyon elkötelezett, csak a színészetnek élő művésznek tűnsz, lobogsz, mint az ifjú Latinovits. Várod, keresed a feladatokat, és ha megtalálnak, legyenek azok bármilyen jellegűek, lelkiismeretesen és sikeresen oldod meg. Mindig színész akartál lenni?

– Igen, de mint általában minden színházi embert, engem is próbáltak eltéríteni a „deszkától”. Jöttek különböző javaslatok, hogy mihez is kezdjek, de valahogy mindig visszarántott ez a csodálatos szakma. Amikor a legkevésbé volt munkám, akkor is kitarítottam, és úgy érzem, meg is lett a gyümölcse, mert vannak szép feladataim, de szívesen vállalnék még többet és sokfélét. Persze jelenleg civil munkám is van.

– A pályakezdőket nem halmozák el szerepekkel a rendezők, de téged az utóbbi időben több produkcióban láthattunk.

– Különbőféle feladatokat kaptam már, és ez nagyon jó, mert így sokféle stílusban kipróbálhatom magam. Láthattak már reklámokban, filmekben, sorozatokban. Feltűntem az István, a királyban, vagy az István, egy ország születése és az Egri csillagok című produkciókban. Ott lehettem Jordán Tamás mellett az egyik állami ünnepségen, a Soproni Színházban is felléptem a Bob hercegben, a Bubik István Színházban bemutatott Grease-ben, a Dzsungel könyvé-

ben, valamint a Chicagóban. Főleg táncos, énekes produkciókban kaptam lehetőséget, amit nagyon kedvelek, és bizony ebben a műfajban nem könnyű szerepet kapni. Jelenleg a Miamano Gyermekszínház kötelékében járom az országot, konferálok a Marquise együttes barokk darabjaiban, pihenésképpen a Szivárvány Színiiskolában „postatiszteskedem” a Vörös Malom című színműben, ahol az iskola alapítványának egyik kuratóriumi tagja vagyok. Nemrég óta a Horse Evolution elnevezésű produkcióval szteppelem végig a környező országokat Richter Flórián oldalán. Most így áll a dolog. Sokat szerepelek, és ez jó.

– Van még valami terv a tarsolyodban?

– Vannak terveim, nem is kevés. Szabadúszóként sok castingon veszek részt, de ezek egyelőre legyenek kimondatlan dolgok, ne igyunk előre a medve bőrére. Nemrég elkezdtem gitározni, és 12 év néptánc és 6 év balett után újból szeretném felfrissíteni a tánctudásomat, mert minél jobban szeretném megoldani a feladataimat, csak legyenek, minél több és minél sokszínűbb. Még úgy vagyok a színészetrel, mint Shakespeare mindent eljátszani akaró színésze a Szentivánéji álomban: Ide nekem az oroszlánt is!

– Hogy is mondta egyik társa, Demetrius? Helyes a bögés Orosz-

lán! Bizony a te életkorodban a tehetség mellett a tenni akarás, az örökös motiváltság is fontos, mert csak így szülehetnek értékes produkciók. Vannak szerepálmaid, olyanok, amiket most, vagy mondjuk tíz év múlva szeretnél eljátszani?

– Van egy nagy szerepideálom. Brecht Koldusopera című darabjában szeretném eljátszani Bicska Maxi karakterét. Volt alkalmam egy vizsga során belekóstolni, és nagyon ízlett!

– Sűrű elfoglaltságaid mellett jut idő a családra?

– Szeretik, ha dolgozom, és ami- ben tudnak, segítenek. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani édesanyámnak, anyósomnak, és kedvesemnek Némedy Rita Júliának, akiktől rengeteg szeretetet és bátorítást kapok. Természetesen, ha nincs munkám, a családé vagyok, de otthon azért nem játszok szerepeket!

Fábry Zoltán

Művészettel a Tehetségekért konferencia

Az Eötvös Loránd Egyetem Bölcsésztudományi Karának gyönyörű és impozáns Tanácsterme zsúfolásig megtelt 2011. január 29-én, a Művészetekkel a tehetségekért konferenciára érkezőkkel. A Magyar Génius Program, az ELTE BTK Zenei Tanszék és az ELTE Pedagógikum Tehetségpont azzal a céllal rendezte meg a konferenciát, hogy felhívja a figyelmet a művészeti nevelés-oktatás területén felhalmozódott értékes tapasztalatokra, és egyben újtára bocsássa a Tehetségpontok hálózatában a Tehetségpontok Művészeti Tagozatát.

A konferenciára érkezők nagy száma is arra enged következtetni, hogy a tehetségfejlesztés problematikája érzékeny területe a nevelésnek, oktatásnak egyaránt. A közel 400 regisztrált tehetségpontból érkező résztvevők földrajzi tekintetben szinte az egész országot képviselték, minden égtáj felől érkeztek óvópedagógusok, tanítók, tanárok, intézményvezetők.

Az egész napos konferencián az előadások mellett számos művészeti műhely mutatkozott be élőszóban, tehetséges diákok pedig versben, énekben, táncban, képzőművészeti alkotásokban mutathatták be tehetségüket.

Az előadók között nagy szaktekinvélyek mellett pályakezdők, műhelyvezetők egyaránt kifejtették véleményüket a művészet szerepéről, jelentőségéről a tehetségek gondozásában.

Prof. dr. Csermely Péter nyitóelőadása *A művészeti tehetségre nyitott iskola a Kárpát-medencei tehetség-hálózat: jelen és jövő* címmel arra kereste a választ: Nyitott-e a magyar iskola a tehetségre? Nyitott-e művészeti tehetségre a magyar iskola? Jó és rossz példák bemutatásával adott választ a feltett kérdé-

sekre. *A tudományokhoz is a művészeteken át vezet az út* című, dr. Gyarmathy Éva-előadás szemléletesen érzékeltette a művészetek meghatározó szerepét, különös tekintettel az alulteljesítő tehetségekre.

Nemzetközi kitekintés a tehetségsegítés világába címmel egy nagyívű kutatásba engedett bepillantást dr. Györi János, az ELTE PPK docense. Felhívta a figyelmet a jó példákra, a figyelemre méltó nemzet-

közi folyamatokra, közöttük a több művészeti területre kiterjedő tehetséggondozásra.

A Tehetséggondozó-gondozás az iskolai énektanár-képzésben című előadásában azokat a kurzusokat mutatta be dr. Bodnár Gábor (ELTE BTK Zenei Tanszék), amelyek a tehetségeket tanító tehetséges tanárjelöltek képzésében kulcsszerepet játszanak. A délelőtti előadásorozatot ifjú Tassy Gergely, pályakezdő matematikus és előadóművész személyes életútjának a bemutatása zárta *A művészet szerepe és hatása az életben* címmel.

A délelőtti előadásokat követően került sor a képzőművészeti kiállítás megnyitójára, ahol bemutatkozhattak a különböző képzőművészeti műhelyekben tevékenykedő diákok. A kiállított alkotások között Sipos Andre gimnáziumi tanár, művészettörténész kalauzolta el a látogatókat.

A délutáni előadások és műhelyismertetések reflektáltak, illetve választ adtak a délelőtti felvetett problémákra. Dr. Trencsényi László tanszékvezető (ELTE PPK) példái, történetei is az elkallódó, hátrányos helyzetű tehetségek küzdelmeit érzékeltették *A művészeti nevelés: az iskola szabadságharcának eszköze*

című előadásban. Turmezeyné dr. Heller Erika (ELTE TÓFK) *A környezet szerepe a zenei tehetség fejlesztésében* című előadásának legfontosabb üzenete: a „zenei tehetség sem tör utat magának”.

Számos művészeti műhely munkájába engedtek bepillantást a műhelyek vezetői, így az óvodai, a képzőművészet, a táncművészet, komplex területen. A györi *Tárogató Óvoda Tehetségpont* óvodásai által bemutatott zenei improvizáció a zene és a mozgás együttes fejlesztésére volt példa; a *Szín-Vonal a Művészetoktatásban, Tehetséggondozásban Tehetségpont* műhelytitkaiba Baranyai Zoltánné vezette el a hallgatóságot; Demarcsek Zsuzsa a *Vásárhelyi Tehetségpont* bemutatásakor a testi-kinesztetikus tehetségterület eredményességét mutatta be dinamikus prezentációjában; a *Teleki-Wattay Művészeti Iskola Tehetségpont* pedig képes ízelítőt nyújtott tehetségsegítő tevékenységéről.

A konferencián elhangzott előadások kitűnő alkalmat biztosítottak a tapasztalatcserére, egymás munkájának megismerésére: a művészeti műhelyek színes, érzelmeiket is megmozgató bemutatkozásai pedig a tehetséggondozás iránti pedagógusi elkötelezettséget fokozták.

A találkozón díjazták a Tehetségpontok művészeti szekciója logó pályázatának legjobbait is. Illusztrációnkon az internetes szavazáson a legtöbb voksot elnyert logóterv látható. A nyertes alkotás Fábian Blanka, a szolnoki Fiumei Úti Általános Iskola 10 éves diákjának munkája, felkészítő tanára Rab Beatrix.

Dr. Heimann Ilona docens
ELTE PPK

Az Apáczai Kiadó melléklete

Rovatvezető: Almási Judit

Gyermekkortörténet II.

Orosz Lajos

A Hétszínvirág Iskola az értékhalózat aspektusából is érdekes szempontot kínál, mert mintha maga az arisztotelészi középérték-elmélet szerint működne. Megtörtént az egyes szintek összehangzó működésében annak a felismerése és megtapasztalása, hogy „bizonyos emberi viszonyok vagy affektusok meghatározott mennyisége olyan különös minőséget produkál, amely a „legjobb”, a „legszebb”, amelytől való eltérés, mennyiségi eltolódás valaminő irányban, a minőség felbomlását, jó és szép egységének megtörését vonja maga után.” (Heller, 1966. 298. o.)

A diagnosztika és terápia egysége lényeges és erőteljes hatást gyakorolt a hétszínű technológia kialakulására. A fejlődésvizsgálatok¹ fejlesztése egy ideig visszafelé fejtette ki hatását, illeszkedve a magtantervhez. A fejlődési vizsgálatokhoz szabódtak a helyi tantervek, az értékelés célrendszere és technológiája (pl. az ellenőrző könyvecske). Ezen a területen is úgy valósult meg az innovációs folyamat, mint ahogy az intézmény egészének tekintetében, követve a kutatás – fejlesztés – terjesztés utat. Az első lépésként a tanárok, a gyermekek képességeinek számbavétele történt meg – a szülők bevonásával –, ezen nyugszik a sikeres munkavégzés egésze, erre lehet alapozni. A képességtérkép megrajzolása után a gyermek esetében az egyéni fejlesztési terv összeállítása történt meg, mely alapján nemcsak a tanórai munka, hanem az azon kívüli szabadon választott / ajánlott tevékenységek fókuszában is a képességfejlesztés állhat. A tanári képességek feltérképezéséhez önértékelő, személyes és teamértékelő kérdőíveket alkalmaztak. A tanári képességek fejlődésének és célzott támogatása nélkül a gyermekek fejlődésének segítése nem valósulhat meg, ez a Hétszínvirág iskola esetében iskolavezetői feladat. A pedagógusok együttműködésének alapján ugyanazon elvek kerültek konzekvens alkalmazásra: pl. a pedagógus maga választhatja ki tevékenységeit, a szolgáltatási háló és a jogszabályi keretek figyelembe vételével / a gyermekek önállóan választhatnak programot, erről dönthetnek, és a folyamatos tevékenységvégzés lehetősége biztosítva van (Orosz, 2008. 42–45. o.).

Az iskola demokratizálódása is a pedagógusok / gyermekek döntési és bevonási gyakorlatán nyugszik, mely osztálytermi szint felé haladva valósul meg. A megfelelő fórumok a pedagógus és a diák számára egyaránt biztosítva vannak. „A diákönkormányzat jogait törvény írja le. A törvény nagyon nehéz szöveg, ezért kérjétek meg a felnőtteket, segítsenek abban, hogy megértsétek a törvényt. A törvény a legfontosabb szabály, amely szabályt mindenkinek be kell tartania. Aki nem ismeri a törvényt, azaz nem tudja mit szabad tennie, nem tudja cselekedeteit bátran és szabad ember módjára önállóan tenni...” (GYPP). „A diákönkormányzat belőled áll, de nem mindig TE szólhatsz.

Akik szólnak érdekedben, azok a képviselők. A képviselőket a TE általad választott diákpolgármester vezeti. A diákság választja azt a felnőttet, aki segíti a Diákönkormányzat munkáját. Fontos, hogy mindenki értse, a felnőtt segít és nem irányítja a munkát.” (GYPP) A jogvédelem természetesen szintén részletezve van, csak egy kiragadott példát nézzünk ebből a részből is: „Jogaid akkor is vannak, ha nem teljesíted a kötelességeit és ezért számon kérnek. Jogod van védekezni és védelmet kérni. A kötelességeit teljesítő embert nem illeti meg több jog, csak sokkal több lehetősége van, amelyekkel élhet, gazdagodhat, erősödhet. Igyekezz erős, gazdag lenni, és akkor nagyon sok lehetőséged lesz teljes embernek lenni! Jogod van ebben vagy egész másban hinni. Jogod van hited védelméhez, gyakorlásához.” (GYPP)

A közös gazdálkodás szintén egyfajta sajátos vonása a Hétszínvirág Iskolának, egyfajta érték-gazdálkodás. „Az iskolában dolgozó gyermekek és felnőttek tevékenységeinek eredményei, illetve szolgáltatásai, valamint maga az épület eszközei, állapota is értékek, javak, melyek egy belső elszámolási rendszerben értékesíthetők.” (Orosz, 2008. 63. o.) A gyermekek számára szintén jól érthetővé, használhatóvá és inspirálóvá vált a rendszer, melyben a gazdálkodás, értékteremtés, takarékoskodás fogalmak mögötti cselekedetekben, a rendszer fejlesztésének napi praxissá alakulásában öltött testet. A gyermekek minden olyan megnyilvánulása, mellyel többet tettek az iskoláért a napi megszokott rutinnál, az iskolai fizetőeszközzel, a „Csiribúval” honorált. Ez a „bevétel” termelődhet szellemi munkából (pl. könyvírás), fizikai munkából (pl. kertápolás), tárgyalatásból (pl. további értékesítés céljából elkészített kerámiák), eszköz- vagy tárgymegővésből (pl. a könyvek állagának megővése), az iskola jó hírvének öregbítéséből (pl. versenyeken való részvétel). A megtermelt javak „újrahasznosítása” – melyek valóságosan nem pénzt, hanem értéket jelentenek – további értékteremtést, takarékoskodást, új lehetőségek kiaknázását, végső soron fejlesztést eredményezett. A technológia alkalmazása, az abból származó haszon mint érték vált az összes szereplő sajátjává, az iskolafejlesztés pedig napi professzionális praxissá. Az iskola alakítása / alkotása szabad tevékenység, a kifejezés szabadsága, önmegvalósítása, a rendszer pedig alkotásra ösztönöz.

Sok mindenről, lényeges motívumokról lehetne még írni. Tartalomról, formáról, jelentésről. De az alkotások tiltakoznak a szavakkal való leírás ellen, leírásuk már nem az eredeti jelenti, mert más formába öltözteti azokat. Talán a fentiekből levonható az a következtetés, hogy az eszményített gyermekkép és a praktikus gyermekfelfogás közötti lehetséges feszültség feloldódik a hétszínű pedagógiai rendszer véráramlatában. Ahogy a pedagógia a tapasztalati, metaforikus, modellező szintek lépcsőfokain át a pedagógia integrált multidiszciplinává fejlődhet (Nagy, 1995), ugyanúgy teljesezhet ki a gyermek, a pedagógus és végső

¹ A kommunikáció, a problémamegoldó gondolkodás és a szocializáció terület egymásra épülésének horizontális és vertikális vizsgálata

oron az Iskolalény – a hétszines paradigma – egészé (ld. ismét 2. mell.).

„Úgy gondolom, a mai kor iskolájában a legfontosabb kérdés, hogy sikerül-e holisztikus képből gondolkodó, alkotó embereket nevelni, akik remélhetőleg a jövő évezred új polgárai lesznek. Olyan állampolgárok, akik intellektuális létüket egy globális világban kell, hogy megélik, őrizve származásukból eredeztethető kulturális entitásukat/identitásukat. Ennek a kihívásnak pedig nem lehet nem művészi módon és nem művészi eszközökkel megfelelni, ha egyetértünk abban, hogy ami művészi, az kreatív is. A kihívásnak való megfelelésben az eredetiség, a hajlékony témaválasztás, az ideák létrehozásának képessége, a kifejtés megvalósítás minőségének szerepe felértékelődik.” (Orosz, 2002.) Ez talán az alternatív gyermekkép mibenlétének titka: eredetiek, originálisak, művészi értékűek.

A további kutatás irányjai

A tanulmány eddigi része egy további, kiterjesztett kutatásra inspirál engem, és talán mások kíváncsiságát is felkelti. A duális gyermekszemlélet (gyermekkép-gyermekfelfogás) szinte kínálja a duális tanárszemlélet (tanárkép-tanár-felfogás) vizsgálatát, hiszen jól illeszthető az alternatív iskolák két alapmotívumához: a tanárszerep megváltozásához, valamint a gyermek személyiségének figyelembevételéhez. Ennek a két szemléletnek összevetése talán jobban segíthet az *alternatív* témát tartalommal megtölteni, ennek lehetőségét meghagyni. Lehetőséget hagyni az alternatív iskolák talpalatnyi helyének /szerepének megtalálására. Mert ami szép, jó, harmonikus, az érték.

A két szemlélet dimenziói mentén való vizsgálódás alapján az alábbi négy mező felvázolható számomra:

		Tanárszemlélet	
		1. mező	2. mező
Gyermekszemlélet	konzonancia	A tanárfelfogás konzonanciát mutat, a gyermekfelfogás disszonáns	A tanárfelfogás és a gyermekfelfogás is konzonanciát mutat
	disszonancia	A tanárfelfogás és a gyermekfelfogás is disszonanciát mutat	A tanárfelfogás disszonáns, a gyermekfelfogás konzonanciát mutat
		3. mező	4. mező

Mindkét szemlélet együtttható viszonya vizsgálható akár egyes intézmények szintjén, akár oktatásirányítási / oktatáspolitikai szinten is.

Előzetes, rugalmas hipotéziseim:

A) Feltevés, hogy intézményi szinten mindkét felfogás vizsgálhatósága – a pedagógiai program és a szervezeti működési szabályzat alapján – már önmagában befolyásolja az egyes mezőkben való elhelyezkedést.

Felmerülő kérdéseim:

– van-e összefüggés azon tekintetben, hogy mely területbe tartozó eredményt hoz a vizsgálat, hogy önállóan kidolgozott pedagógiai rendszert / technológiát alkalmaz-e az adott intézmény?

– Van-e összefüggés azon tekintetben, hogy az alkalmazott módszerek / eljárások / eszközök mennyire fedik le / fogják át az oktatás-nevelés folyamatát?

– A pedagógiai technológia „birtoklása” hogyan jelenik meg intézményvezetői / tantestületi / egyes pedagógus / diákönkormányzat / egyes diák szintjén?

– Befolyásolja-e a közszolgáltatás minőségét az alkalmazott pedagógiai technológia tulajdonviszonyainak rendezettsége / rendezetlensége?

B) Feltevés, hogy a közoktatás alapidokumentumai (?) alapján nem körvonalazható(k) a gyermekszemlélet(ek), tanárszemlélet(ek) kellőképp pontosan, melynek okai és következményei további vizsgálódás tárgyát képezhetik.

Ezen hipotézisek vizsgálatának célja struktúrák és összefüggések felfedezése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁLVÁNYOS HUBA (1998): *Esztétikai-művészeti ismeretek, esztétikai-művészeti nevelés*. Balassi Kiadó, Budapest.
- CZIKE BERNADETT (1998): Az alternatív iskolák jellemzői Magyarországon. In: Pukánszky Béla és Zsolnai Anikó (szerk.): *Pedagógiák az ezredfordulón*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 121–132.
- FINÁCZY ERNŐ (1906/1984): *Az ókori nevelés története*. Könyvtértesítő Vállalat, Budapest.
- HELLER ÁGNES (1966): *Az aristotelési etika és az antik ethos*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HOFFMANN ZSUSZANNA (2008): Görög nevelés és műveltség a hellenizmus korában. *Magyar Pedagógia*, 108. 3. sz. 271–282.
- KLUGE, NORBERT (2004): *A gyermeklét antropológiája. Utak a gyermeki lét megismeréséhez pedagógiai megközelítésben*. Animula és Magánéleti Kultúra Alapítvány, Budapest.
- LEDERER EMMA (1935/1992): *Egyetemes művelődéstörténet*. Káldor Könyvkiadóvállalat, Budapest.
- NAGY JÓZSEF (1995): Segítés és pedagógia. Kísérlet a nevelés mibenlétének újraértelmezésére. *Magyar Pedagógia*, 95. 3–4. sz. 157–200.
- NÉMETH ANDRÁS (1996): *A reformpedagógiák múltja és jelene*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- NÉMETH ANDRÁS – PUKÁNSZKY BÉLA (1999): Magyar reformpedagógiai törekvések a XX. század első felében. *Magyar Pedagógia*, 99. 3. sz. 245–262.
- NÉMETH ANDRÁS – PUKÁNSZKY BÉLA (2004): *A pedagógia problémátörténete*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- OROSZ LAJOS (2002): *Művészeti nevelés, vagy a nevelés művészete?* www.olala.hu/index.php?akt_menu=62. [2010. 03. 24.]
- OROSZ LAJOS (2002): *Javaslat az integrált nevelés rendszerszerű megteremtésére a magyar közoktatás rendszerében*. www.olala.hu/index.php?akt_menu=49 [2010. 03. 24.]
- OROSZ LAJOS (2000): *A Hétszínvirág Iskola Gyermek Pedagógiai Programja*. Marcali.
- OROSZ LAJOS (2004): *A Hétszínvirág Általános Iskola Pedagógiai Programja*. Marcali.
- OROSZ LAJOS (2008): *Hét gyakorlat a Hétszínvirág Iskolából*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest.
- OROSZ LAJOS (2010): *Alternatívák az alternatívok előtt*. http://oktataskonferencia.npssoft.hu/node/2. [2010. 05. 11.]
- PLATON (2008): *Az állam*. Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest.
- PUKÁNSZKY BÉLA (2001): *A gyermekkor története*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- PUKÁNSZKY BÉLA (2005): *A gyermek a 19. századi magyar neveléstani kézikönyvekben*. Iskolakultúra, Pécs.
- RITOÓK ZSIGMOND (1997): Európa és a klasszikus ókor. *Rubicon*, 1997/5–6. sz. 11–14.

TRENCSENYI LÁSZLÓ: Az alternatív pedagógiák nyomában. *Iskolakultúra*, 1999/5. sz. 92–97.

ZSOLNAI JÓZSEF (1996): *A pedagógia új rendszere címszavakban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

ABSTRACT

A tanulmány egy iskolafejlesztés szemszögéből vizsgálja általában a gyermekkép hatását az iskola fejlesztésének technológiai eredményeire, illetve az iskola működésére. A nevezett iskola a Hétszínvirág Iskola alternatívnak nevezte / nevezi magát, ezért a tanulmány külön figyelmet fordít az alternatív gyermekképre. A tanulmány felvillantja azokat a dilemmákat, amelyek a mai magyar iskolák technológiát tartalmazó dokumentumoknak és a működési gyakorlat elméleti és praxisbeli dilemmái. A gyermekkép a gyermekről alkotott vélekedések összessége, érzékeny hatást gyakorol a pedagógiai tevékenységek iskolai gyakorlatára, de e hatások kritikus tömegükben sem függetleníthetők a pedagógiai tevékenységeket végző tanárok sokszor sajátos és eltérő gyermekképétől. Az így személyi szinten megragadható különbségek érzékenyen befolyásolhatják az iskolai teljesítményeket, intézményi és egyéni szinten. Nézetem szerint az egységes gyermekkép az alapja / értékhordozója annak a cselekvés-összességnek, melyet az iskola pedagógiai programjában és egyéb fontos meghatározó dokumentumában leír, illetve nap mint nap a praxisban cselekszik. Fontos, hogy a gyermekképből keletkezett érték és cselekvéshalmaz, és céljai egy adott közösségben – lássuk be az iskola nemcsak individumok összessége, hanem finoman strukturált közösségek összessége is – hatékonyan akkor elérhető, ha legalább a meghatározó értékek vonatkozásában konszenzus van. A tanulmány iskola szinten igyekszik vizsgálni ezen összefüggést, de ezek az összefüggések létezők az iskolát fenntartó közösségek és az iskola ágazati irányítását szolgáló nemzeti közösség, és gyakran elfelejtett globális, de mindenesetre regionális (EU) közösségekben is. A gyermekkép nem pusztán a fejlesztési célok összessége, sőt korunk bajai döntő többségében a fejlesztés és fejlődés által okozott károk eredeztethetők. A gyermekkép az értékelméleti, lételméleti és létezéselméleti keret, melyhez célok rendelhetők, azaz filozófiai kategória, melynek illesztése az oktatás eljárás rendi világában máig csak kísérletek és sporadikus kezdeményezések szintjén sikerült. A Hétszínvirág iskola fejlesztési példája és a működési gyakorlata azt igazolja, hogy ilyen értelmű filozófiai is megalapozott gyermekkép a technológiát alkalmazók konszenzusa hiányában a technológiát – bármilyen jó is – szétfeszíti és annulálja. Fontos tehát, ha a pedagógiai gyakorlat világának megújítását valaki megcélozni kívánja, elsősorban és először a gyermekkép vizsgálatával és a technológiákat alkalmazók értékvilágával kell, hogy foglalkozzon.

1. számú melléklet: ALTERNATÍV ABSZTRAKT

Ahogy illik, szépen felöltöztetve ring a pedagógia kompetencia-alapú bölcsőjében a „gyermek”, kicsit óvatosan is nézem ruháját, nem véletlenül császári-e az az új ruha? Hogy miért e talán ide nem illő és túlzó „humor”? Mert lassan-lassan úgy érzem magam, mintha „A császár új ruhája” mese valósággá válna, csak mert senki sem meri kimondani, hogy „tulajdonképp már fogalmam sincs róla, miről is beszélünk, de hogy nem egyről, az

biztos”. Lassan odáig jutok, hogy ahányszor olvasom magát az „alternatív pedagógia” kifejezést, annyszor értelmezhetem újra, vajon egy-egy szerző azt milyen értelemben is használta? A „paradigma” szóról nem is beszélve, azt már ahányan vagyunk, annyféléképpen használjuk. No meg váltjuk. Csak reménykedem, hogy nem a tapasztalati, metaforikus, modellező szintek lépcsőfokain át, végül is Mammonnak hódolva: pénzre.

Aztán az oktatás mai nano-mikro-mezzo-makro-mega-giga² (viszonyaira gondolva eszembe ötlék Karácsony Sándor kétféle szilvája is, akinek soha nem jutott eszébe, hogy az otthoni szilva egyáltalán ugyanaz lehet, mint az, amiről az iskolában tanult.

„Talán már ott elkezdődött a baj, hogy a könyvbéli szilva hamvas volt, a mifajta szilvánk meg „hammas”. Nemcsak hangzásban kétféle ez a kettő, hanem a könyv viaszrétegnek állította lenni az előbbi hamvát. (...) Aztán meg annak a másik szilvának, amit kedden és pénteken délután „tudni” kellett, a magva sem olyan volt, mint az igazinak. Csonthéjas magva volt neki, hát ki hallott már közületek ilyet valaha? Hiszen akinek két látó szeme van, láthatja, hogy egy csepp hasonlatosság sincsen a velőskonc meg a szilvamag között. (...) Azazhogy nem is mag volt az már akkorára, hanem húsostul, mindenestül *termés*. (...) ... az én falusi jólérsültésem annál erősebben berzenkedett ellene, hogy a „termés” csonthéjas is lehet, nemcsak jó, rossz, legtöbbször pedig „gyenge” közepes. Olyan humorosnak találtam, hogy nyomban audiencián képzeltem az összes gyümölcsöket Nővényország királyánál. (...) Ők pedig felelnek, kiki saját esete szerint: csonthéjas felség; bogyo felség; legutoljára a gólyavirág, akarom mondani a gyermekláncfü (...) alig hallható rebegéssel: kaszat, felség. A diónál még csak meglepődik a felséges úr: magának is csonthéjas, kedves dió? Nem is tudtam, hogy rokonok a szilvával (...) De már a dinnyének egyenesen a szeme közé nevet: a szőlőnek is bogyo, a ribizlinek is bogyo, magának is bogyo? Mindig hajlott a tréfára, kedves dinnye?” (*Karácsony Sándor*)

Aztán eszembe idéződik, hogy az iskola a határon van, a túrőképeség határán, és ideje lenne már valamit tenni is, „a világhoz nem alkalmazkodni kell, hanem csinálni, nem újrarendezni azt, ami már megvan benne, hanem hozzáadni mindig”. (*Ottlik Géza*) Mert mintha lassan a csak szavak, a csak értelmezések expanziója szétszaggatná magát a „gyermekképet”. Kicsit paradox helyzetben érzem magam, hiszen tanulmányok és elemzések szinte végeláthatatlan sora foglalkozik már az oktatás jelenlegi helyzetével, és egyre jobban látszik, hogy a konkrét cselekvés hiányát a cselekvésről szóló írás nem képes pótolni. Erre mit teszek? Hát próbálok tanulmányt írni arról, hogy miként lehetne cselekedni. De hiszek ebben:

„A GONDOLATOK EREJE A TEREMTÉS MAGA
A TEREMTÉS A TETT
TETT AZ ERŐ
AZ ERŐ A TEREMTÉS
A TEREMTÉS EREJE A GONDOLAT MAGA”

² Az oktatási rendszer szintjei: giga (oktatásirányítást irányító hatások), makro (oktatásirányítás), mezo (oktatás fenntartás), mikro (oktatási szolgáltatások intézmény / szervezet szintű ellátása), nano (oktatási szolgáltatások közvetlen szolgáltatás szintje).

Kiválóan Akkreditált Tehetségpont

OKLEVÉL

Apáczai Csere János Alapítvány Pedagógusoknak

A Tehetségpont azonosító száma
TP 100 000 726

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács által

Akkreditált Kiváló Tehetségpont

2011. február 5.

Az akkreditációs minősítés 3 évre szól.

Prof. Csermely Péter
a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács
Elnöke

Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
ÜMFT infóvonal: 06 40 638 638
nfu@nfu.gov.hu • www.nfu.hu

Az Apáczai Kiadó kommunikációs igazgatója, Almási Judit 2011. február 5-én átvette a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács képviselőjétől, Dr. Balogh Lászlótól az Akkreditált Kiváló Tehetségpont kitüntető címet. Szakmai tapasztalatainkkal szívesen segítjük a most alakuló Tehetségpontokat, és tisztelettel várjuk az együttműködni szándékozó akkreditált tehetségpontok megkeresését. (apaczaikiado@apaczai.hu)

Taneshközeink a földrajz tantárgy tanításához

- A **földrajz programcsomagunk** elemei évfolyamonként (7–8. évfolyam): **Földrajz tankönyv, Földrajz munkafüzet, feladatlapok, interaktív tananyag, tanári kézikönyv** és elektronikusan letölthető **tanmenetjavaslat**.
- A tankönyvek fejezetekre és leckékre vannak tagolva, ami segíti a rendszerlátás kialakulását. Az ismeretanyagot **gyakorlatorientált** módon, azaz a mindennapi életből vett példákon keresztül dolgozzák fel. Céljuk, hogy a tanulók folyamatában lássák a társadalom, gazdaság, földrajz egymásra épülő összefüggéseit.
- A munkafüzetek felépítése követi a tankönyvek témaköreinek rendszerét. Sokféle feladattípus beiktatásával segítik az elmélyülést és a tudatos feldolgozó munkát. Támogatják a **hatékony önálló tanulást**, és alkalmasak az otthoni munkára.
- A **témazáró feladatlapok** a tanulók **tudásának mérésében** nyújtanak segítséget a pedagógus kollégák számára.
- Az **interaktív tananyagokban** minden témához szemléltetések, interaktív feladatok és kérdések tartoznak. A bonyolultabb jelenségeket animációk segítségével mutatják be. Játékosan biztosítják a tanulók megfelelő motivációját.
- A pedagógus kollégák munkáját módszertani kézikönyvek és elektronikusan letölthető tanmenetjavaslatok segítik.

